

T.C.
MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

SPOR LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN ÇEŞİTLİ
DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERİNE GÖRE İNSANİ
DEĞER DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ
(BATMAN İLİ ÖRNEĞİ)

TAYFUN İŞLEN

TEZ Danışmanı

Doç. Dr. M. Enes IŞIKGÖZ

Mardin 2021

T.C.
MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİMİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

SPOR LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN ÇEŞİTLİ
DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERİNE GÖRE İNSANİ
DEĞER DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ
(BATMAN İLİ ÖRNEĞİ)

TAYFUN İŞLEN

TEZ Danışmanı

Doç. Dr. M. Enes IŞIKGÖZ

Mardin 2021

ETİK BEYAN

Mardin Artuklu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içindeki bütün bilgileri etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tez çalışmasının hazırlık, bilgi, belge, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarda bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun davrandığımı,
- Tez çalışmada kullanılan tüm eserlere eksiksiz atıf yaptığımı ve kullanılan tüm eserlere kaynaklar/kaynakçada yer verdiğimi,
- Tez çalışmasının özgün olduğunu,
- Tez çalışmasının Mardin Artuklu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı” ile tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan eder, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabullendiğimi bildiririm.

İmza

Adı SOYADI: Tayfun İŞLEN

Tarih:/...../2021

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Spor Lisesi Öğrencilerinin Çeşitli Demografik Değişkenlerine Göre İnsani Değer Düzeylerinin İncelenmesi (Batman İli Örneği)

Tayfun İŞLEN

MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı

2021: 78 Sayfa

Bu araştırmanın amacı, Batman Spor Lisesinde öğrenim gören öğrencilerin çeşitli demografik değişkenlerine göre insani değer düzeylerinin incelenmesidir. Araştırmanın evrenini 93 kız ve 140 erkek öğrenci olmak üzere toplam 233 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın verileri “İnsani Değerler Ölçeği (İDÖ)” ile toplanmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler SPSS 22.0 istatistik paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda; spor lisesi öğrencilerinin insani değer düzeylerinin sorumluluk, dostluk/arkadaşlık, barışçıl olma, saygı, hoşgörü ve dürüstlük gibi alt boyutlarda, en yüksek insani değer düzeyini “saygı”, en düşük insani değer düzeyini ise “dürüstlük” alt boyutunda sergiledikleri görülmüştür. Demografik değişkenlerine göre ise spor lisesi öğrencilerinin spor branşı, millilik durumu, disiplin cezası alıp almadıkları, yaş, sınıf ve anne eğitim durumu değişkenlerine göre insani değer düzeylerinde anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Değerler Eğitimi, İnsani Değerler, Öğrenci, Spor Lisesi

ABSTRACT

Master's Thesis

Investigation of Human Value Levels of Sports High School Students According to Various Demographic Variables (Batman Province Example)

Tayfun İŞLEN

MARDİN ARTUKLU UNIVERSITY

Postgraduate Education Institute

Department of Physical Education and Sports

2021: 78 Pages

The aim of this research is to examine the human value levels of the students studying at Batman Sports High School according to various demographic variables. The population of the study consisted of 233 students, 93 female and 140 male students. The data of the research were collected with the "Human Values Scale (IDS)". The data obtained from the research were analyzed using the SPSS 22.0 statistical package program. As a result of the research; It was seen that the human value levels of the sports high school students were displayed in the sub-dimensions such as responsibility, friendship/friendship, being peaceful, respect, tolerance and honesty, the highest human value level was "respect" and the lowest human value level was in the "honesty" sub-dimension. According to the demographic variables, it was determined that there was a statistically significant difference in the human value levels of the sports high school students according to the sports branch, nationality status, whether they received disciplinary punishment, age, class and mother's education level.

Keywords: Human Values, Sports High School, Student, Values Education,

ÖN SÖZ

Günümüz toplumunda meydana gelen sürekli farklılaşma ve teknolojinin gelişmesi insanları etkilemektedir. Değişmekte olan dünyayla birlikte sosyolojik olarak da değer yargısı aynı yönde değişmektedir. Asıl değerlerin hayatın tüm yönüyle kazanıldığı göz önüne alındığında, değerler eğitiminde insani değerler oldukça önem kazanmaktadır. Önemi kaybetmiş değerler sisteminin özellikle insani değerlerin öğrencilerimize kazandırılması hem günümüzdeki insanlara hem de gelecek nesillere bu sürecin aktarılması değerlerin kazanım olarak bireylere benimsetmek gerekmektedir. Bu araştırma ortaöğretim düzeyindeki öğrencilere yapılması uygun görülmüştür. Araştırma Batman Spor Lisesinde öğrenim gören öğrencilerin çeşitli demografik değişkenlerine göre insani değer düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Bu araştırmanın sonucunda birçok kişinin emeği ve desteği söz konusu olmuştur. Danışman hocam Sayın Doç. Dr. M. Enes IŞIKGÖZ'e araştırmamda bana yol gösterdiği, tüm desteğiyle yanımda olduğu ve tecrübelerinden beni esirgemediği için katkılarından dolayı şükran borçluyum. Araştırmamda bana rehberlik eden ve her anımda yanımda olan bir diğer kıymetli hocam Sayın Doç. Dr. Nevzat DİNÇER'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Araştırmamın korona salgını olmasından dolayı online eğitime devam ettiğimiz bugünlerde evdeki çalışmalarımda bana desteklerini esirgemeyen ve her zaman yanımda olan eşim Ruken İŞLEN'e sevgilerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iviii
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
KISALTMALAR DİZİNİ	xx
1. GİRİŞ	1
2. LİTERATÜR TARAMASI	5
2.1. Değerler Kavramı	5
2.1.1. İnsani Değerler.....	7
2.1.1.1. Eğitim sisteminde insani değerler.....	9
2.1.1.2. İnsani değerler açısından dünyanın durumu	12
2.1.1.3. İnsani değerler açısından Türkiye'nin durumu	13
2.1.2. Toplumsal Değerler	15
2.1.3. Evrensel Değerler	16
2.2. Değerler Eğitimi	16
2.3. Ahlak Eğitimi.....	18
2.4. Spor, Sporun İşlevi ve Yararları	19
2.5. Değerler Eğitimi ve Spor	23
2.6. Spor Liseleri	29
2.7. Konuyla İlgili Yapılan Ulusal ve Uluslararası Çalışmalar	31
2.7.1. Ulusal Çalışmalar.....	31
2.7.2. Uluslararası Çalışmalar.....	32
3. MATERYAL ve METOT	34
3.1. Araştırmanın Modeli.....	34
3.2. Evren ve Örneklem	34

3.3. Veri Toplama Yöntemi	34
3.4. Verilerin Analizi	35
4.ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA	37
5.SONUÇ ve ÖNERİLER.....	52
KAYNAKÇA	54
EKLER.....	63
EK1: Batman Spor Lisesi Okul Mevcudu	63
EK2: Kişisel Bilgi Formu ve İnsani Değerler Ölçeği.....	64
EK3: Etik Kurul Kararı	66
EK3: Ölçek Kullanım İzni.....	67
ÖZGEÇMİŞ.....	68

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 4.1. Araştırmaya Katılan Bireylere Ait Tanımlayıcı Bilgileri.....	37
Tablo 4.2. Ölçek Alt Boyutlarına Ait Betimsel İstatistik Sonuçları.....	38
Tablo 4.3. İnsanı Değerler Ölçeği Alt Boyutlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Analiz Sonuçları.....	39
Tablo 4.4. İnsanı Değerler Ölçeği Alt Boyutlarının Spor Branşı Değişkenine Göre Analiz Sonuçları.....	39
Tablo 4.5. İnsanı Değerler Ölçeği Alt Boyutlarının ‘Milli Sporcu Musunuz’ Değişkenine Göre Analiz Sonuçları.....	40
Tablo 4.6. İnsanı Değerler Ölçeği Alt Boyutlarının ‘Disiplin Cezası Aldınız Mı?’ Değişkenine Göre Analiz Sonuçları.....	41
Tablo 4.7. İnsanı Değerler Ölçeği Alt Boyutlarının ‘Yaş’ Değişkenine Göre Analiz Sonuçları	41
Tablo 4.8. İnsanı Değerler Ölçeği Alt Boyutlarının ‘Sınıf’ Değişkenine Göre Analiz Sonuçları	42
Tablo 4.9. İnsanı Değerler Ölçeği Alt Boyutlarının ‘Anne Eğitim Durumu’ Değişkenine Göre Analiz Sonuçları.....	43
Tablo 4.10. İnsanı Değerler Ölçeği Alt Boyutlarının ‘Baba Eğitim Durumu’ Değişkenine Göre Analiz Sonuçları.....	44
Tablo 4.11. İnsanı Değerler Ölçeği Alt Boyutlarının ‘Aile Gelir Durumu’ Değişkenine Göre Analiz Sonuçları.....	45

KISALTMALAR DİZİNİ

İDÖ	İnsani Değerler Ölçeği
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
METK	Milli Eğitim Temel Kanunu
OGM	Ortaöğretim Kurumları Genel Müdürlüğü
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TDK	Türk Dil Kurumu
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

1. GİRİŞ

Değer, toplumların ortak yaşam alanlarında bir bütün ve süreklilik içinde yaşamalarını sağlayan, insanlar tarafından kabul görülen ve o toplum için evrensel hükümleri içeren bir kavram olarak tanımlanır. Farklı bir bakış açısıyla değerler insanlara iyi, doğru, güzel, kötü, yanlış, çirkin gibi kavramların ne olduğunu dile getiren, uyulması gereken veya uyulmaması gereken, davranışları belirten, zaman içinde sürekli gelişen bir kılavuzdur (Özkan ve Soylu, 2014).

Değerler bireylerin veya toplumların kabul ettiği, toplumu bir arada tutan ve toplumsal ihtiyaçları karşıladığı düşünülen olgulardır. İlgili kaynaklara bakıldığında, farklı değer açıklamaları şöyledir; Çağlar (2005), değerler, toplumların davranışlarını ve kültürlerini kapsamaktadır. Zarrillo (2017), sosyolojik olarak insanların hayatlarında temel olan insani değerler yaşamımızda oluşan problemlere karşı bir savunma mekanizması gibi destekleyici etkiye sahiptir. Aynı zamanda bireylerin eğitim hayatında, yaşadığı toplumda ve içinde bulunduğu evreni yaşanabilir bir ortam oluşturmak için sahip oldukları değerlerle birlikte yaşamlarını sürdürmelidir.

Değerlerin araştırmasını yapacak kişi için bu durum oldukça zordur. Bu nedenle durumlara bakılarak değerlere varmaktansa değerlerden davranışlara yönelmek daha güvenilir ya da oldukça farklı bir seçenek olmaktadır. Zaman içinde davranış veya durumların fark edilmesiyle değerlerin araştırılmasının gerekliliklerini öne sürdüğü görülmektedir (Yapıcı ve Zengin, 2003). Genellikle değerler, hayatımızın her alanında karşımıza çıkmakta, kültürel veya sosyal anlamda insanları etkisi altına almaktadır (Gökçe, 1994).

Bireylerin davranışlarını, sosyal ve fiziksel durumlarını göz önüne aldığımızda spor vazgeçilmeyecek bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Sporun özellikle eğitim alanında uygulanması çocukların ve akranların gelişimi açısından oldukça önemlidir. Spor aktiviteleri, çocuklarda kişilik gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Birlikte yapılan aktivitelerde çocuklar öncelikli olarak akranlarını düşünerek hareket etmekte, bundan dolayı çocuklarda birlikte hareket etme ve işbirliği becerileri gelişmektedir. Bireylerin yaşamlarında olan rahatsızlıklar ve iş yükünden dolayı stresten uzak

durmanın bir diğerk yolu yine spordur (Hazar, 1996). Spor insan psikolojisini olumlu yönde etkilemektedir. Psikolojik gelişim ile sosyal gelişim doğru orantıdadır.

Baumann (aktaran, İkizler ve Özcan, 1994)'a göre spor vasıtasıyla kişiliğinde gelişim gösteren insanlar sosyal ve toplumsal hayata olumlu etkiler göstermektedir. Eğitim ile birlikte olan spor, yarışma rekabeti ve bireylerin olumsuz düşüncelerini olumlu bir şekilde aktararak insanların toplumla gelişimini olumlu yönde geliştirmektedir. Dilmaç (1999)'a göre spor aracılığıyla insanların hayatlarında olan, önem arz edecek değerleri sevmek, hırslarını kontrol edebilme, doğru ve sosyal birey olabilme, başka insanların mutluluğunu isteme, kendisini denetim altına alabilme, kutsal değerlere sahip çıkma, akranlarıyla birlikte olabilme, başka insanlara yardım etme, tecrübeli ve bilgi bakımında donanımlı olma gibi değerleri aktarmada önemli rol almaktadır. Yani spor yoluyla, yaşamın doğruluk, hoşgörü, iyilik, fedakârlık ve saygı gibi insani değerlerin olumlu yönlerini göstermektedir (Kenan, 2009).

Bireyler küçük yaşlarda sporun içinde yer almakta; kimisi sağlıklı bir hayat için kimisi de profesyonel bir gelecek için sporun her etkinliğine katılım sağlamaktadır. Spor okullarında da en önemli amaç sporcu bir kişilik ve doğru bir karakter yetiştirmektir (Günay, 2001). Sporun bireysel, sosyal, çalışkan, doğru şeyi bulma, karşılaştırma, uyarılma gibi işleyişi bulunmaktadır (Akari, 2019). Bu işleyişiyle birlikte sporun potansiyel kavramları da değerler eğitiminde kullanılmasından dolayı önemlidir.

Spor eğitimi, spor kültürü, olimpiik eğitimi, oyun ve takım olabilme çocuklarda değerler bakımından önemlidir. Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) tarafından 2002 yılında spor vasıtasıyla eğitim toplantısı düzenlenmiştir. Toplantı sonrası yapılan açıklamalarda, sporun eğitici yönünün baskın olduğu ve sporda fiziksel yapının gelişiminin yanında ahlaki eğitimin de geliştiğı kurul tarafından dile getirilmiştir (Özbey ve Güzel, 2009). Bu karar doğrultusunda, bireyin gelişiminde sporun büyük bir etkene sahip olduğunu ve sporun desteklenmesi gerektiğini spor alanıyla ilgilenen kurumlara bu konu bakımından önemli derecede görev sahibi oldukları bildirilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Batman Spor Lisesinde öğrenim gören öğrencilerin çeşitli demografik değişkenlerine göre insani değer düzeylerinin incelenmesidir.

Araştırmanın Önemi

Değerler eğitimi; bireylerin kültürünü, inancını öğrenip yaşayıp ve hayata yansıtmaktır. Bireylerin yaşamlarında sergiledikleri tüm davranışlarda değerlerin etkisi vardır. Bundan dolayı hem toplum içinde bulunan hem de dünyayla uyum içinde olan ön yargılara karşı bilinçli, donanımlı, yeni gelişmeleri kabul gören bireyler oluşturmaktır. İnsani değerler ise insanların birbirlerine karşı sergiledikleri davranışlardır. Bu nedenle spor içindeki bireylerin fair play ve centilmenlik davranışları oldukça önemlidir. Fair play ya da centilmenlik de bireylerin birbirleriyle iletişimde ve yakınlık durumlarından gösterdikleri ahlaki davranışları son derece önem kazanmaktadır. Sporcu bireyler müsabakalarda farklı kültürlerde toplanan sporcularla iletişim halindedir. Bu durum göz önüne alındığında insani değerler sporcularda fair play ve centilmenlik olgularının önemini göstermektedir.

Günümüzde sporun içinde özellikle sporda saldırganlık, şike, centilmenlik, motivasyon, sporda performans vb. olguların sürekli tartışıldığı, spor biliminde de bu yönde çalışmaların güncelliğini koruduğu görülmektedir. Bu kapsamda bu araştırmada da ilgili literatür ışığında, ilköğretim kademesinden sonra birer temel spor eğitim kurumu olarak spor lisesinde öğrenim gören öğrencilerin insani değer düzeylerinin tespit edilmesi ve bu insani değer düzeylerinin çeşitli demografik değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğini incelenmiştir. Ayrıca bu araştırmanın alana önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Varsayımları

Araştırmanın çalışma evrenini oluşturan spor lisesi öğrencilerinin, evreni temsil ettiği varsayılmaktadır. Araştırmada spor lisesi öğrencilerinin veri toplama aracındaki sorulara içtenlikle cevap verdikleri kabul edilmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları aşağıdaki gibi kabul edilmiştir.

1. Araştırmanın verileri, “İnsani Değerler Ölçeğinin (İDÖ)” ölçtüğü yapı ile sınırlandırılmıştır.
2. Araştırma 2020-2021 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Batman Spor Lisesinde öğrenim gören öğrenciler ile sınırlıdır.
3. Araştırmanın verileri, pandemi (Covid-19) nedeniyle sadece çevrimiçi ortamda google forms alt yapısı kullanılarak toplanmıştır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

2.1.Değerler Kavramı

Değer, insan hayatının önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Değer tanımının başka disiplinlere girmesinden dolayı, alan yazında birçok tanımının olmasına sebep olmuştur. Bilis (aktaran, Ekin, 2019)'e göre değerler, farklı uzmanlık alanlarında olup felsefe, sosyoloji, psikoloji, ekonomi ve sosyo-kültürel gibi bilimlerle ahlak ve dinin inceleme konusuna öncülük etmektedir. Bu sebeple değer kuramlarının birçoğunun değerleri çeşitli kavramlarla ilişkilendirilerek açıklanmıştır. Toplumun farklı alanları psikoloji, sosyoloji ve felsefe bilimleri değerler kavramı üzerinde önemli çalışmalar yapmış ve literatüre kazandırmıştır. Değerler kavramı günümüzde, sosyolojinin üzerinde durduğu bunun için birçok araştırmalar yaptığı, bundan dolayı değerlere farklı tanımlarda yer vermek değerler kavramının anlaşılmasını kolaylaştıracaktır.

Değer kuramlarının liderleri olarak kabul edilen Schwartz ve Bilsky (1987) değeri beş boyutta tanımlamaktadırlar;

- İnançlar ve tanımlar,
- Son durumda istenilen ve eylemler,
- Belirli pozisyonların üstüne çıkan olgular,
- Eylemler ile olguları seçmek ve değerlendirilmesini yönlendiren bilinç,
- Bireylere göre farklılık olması.

Sosyolojik açıdan değer kavramına bakıldığında toplumun, ailenin veya zümrenin kendi varlığını devam ettirebilmesi için, toplumda yaşayan çoğunluğun doğru ve gerekli gördüğü temel ve genel geçer davranışlar olarak açıklanmaktadır (Kızılcılık ve Erjem, 1992). Felsefede değer, bireyin, lazım olunan yararlı olarak olguyla bir bağı olan şeydir (Aydın, 2011). Eğitim bilimlerinde ise değerleri hem bireyi hem de oluşan toplumu göz önüne alarak felsefenin ve sosyolojinin bakışını harmanlar. Bundan dolayı bireylerin niteliğiyle değer, öğrenme zamanındaki tüm insanların münasip ahlaki eylemlerin meydana gelmesini sağlayan duygu, düşünce ve davranışlarını kapsamaktadır (Aşıcı, 2009).

Değerler eğitimi üzerine yapılan araştırmalar incelendiğinde değer kavramına ait birçok tanım ortaya konmuş, ancak her araştırmada değer kavramına farklı bir taraftan bakıldığı için ortak bir değer tanımının yapılmasını oldukça zorlaştırmıştır. Terim olarak “değer” Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde, “soyut bir kavramın önemini ortaya koyan ölçü, bir olguyu karşılayan kavram, kıymet gibi kelimelerdir. Toplumda var olan bilimsel, sosyal, ekonomik ve kültürel değerleri kapsayan maddi ve manevi olguların tümü olarak açıklamaktadır (www.tdk.gov.tr). Halsted ve Taylor (aktaran, Akari, 2019)’a göre ise değerler; insanların yaşamlarına yeni anlamlar katar ve bireyleri daha dengeli kılarlar. Bundan dolayı insanların hayatlarını birlikte yaşamalarında kolaylık sağlamaktadır. Değerler birtakım prensipler ve standartlar bütünüdür. Bu standartlar; insanların fikirleri, durumları, hayata karşı iyi, kötü, arzu edilen istenen ya da istenmeyen yargılar olup, insan hayatının kalitesini artırmaya da yarar (Yıldız, 2019).

İnsanların yaşamlarına yön veren, önemli olan yüksek hedeflere de değer denilmektedir. İnsanların yaşamları boyunca davranışlara yön veren değerler fiziksel bir olgudan ziyade somut değildir. Değerler ancak bir davranışsal durumda ortaya çıkmaktadır. Dostluk ve adalet gibi soyut yapılarda olan ancak insanların hayatlarında davranış yoluyla göz önüne alınan soyut kavramlardan oluşur. Yani değerler insanların davranışlarında gizli olan somut olgular haline gelmiştir. Bu açıklamalar neticesinde değerler için insanların gelenek ve göreneklerden, toplumsal hayatta yaşamı etkileyen, nesilden nesille aktarılan soyut düşünceler ve inançlar olduğunu söylemek mümkün olabilir. Yapılan tanımlar göz önüne alındığında değerlerin hem bireysel hem de toplumsal yönlendirmelerde etkisi olduğu, insanların eylemlerine önemli derecede yön verdiği görülmektedir.

İnsanların yaşamında yer bulan veya önemsedikleri dikkat çeken değerlerin bazıları özetle şu şekilde sıralanmaktadır (Dilmaç, 1999);

İnsanları Sevmek: Bireylerin sevgisi sonsuzdur. İnsanların hayatlarına gösterilen önemin yeri oldukça fazladır.

Uyumlu Olma: Bireylerin duygu tercihleri uyum içinde olmaktır. Bireyler davranışlarıyla rahatsız edici veya bölücü yollardan vazgeçerek denge kurmaya yönelmektedir.

Hırsları Kontrol Altına Alma: Bireyler davranışlarına dikkat ederek, istek veya becerileri içinde uyum kurmaya yönelirler.

Başkalarının Mutluluğunu İsteme: Bireyler davranışlarıyla kazandığı mutluluğu başkası içinde istemesidir.

Kendini Kontrol Etme: Bireyler çoğu zaman yanlış davranış veya hatalar yapmamak için çaba gösterir. Bu farklı zamanlarda da duyguları içinde hesap yapar.

İyi İnsan Olma: İçinde insanlara karşı mutluluk olan, dünyanın sevgi makamına inanmış kişilerdir.

Manevi Değerlere İnanma: Değerler bireylerin kötü şeyler yapmasına engel olan durumlardadır. Bireyler arası inançlara göre ayrımcılık yapılmamaktadır.

Yardımsever Olma: Bireyler içinde bulunduğu topluma ve insanlara değerleri göz önüne alarak yardımda bulunan kimselerdir.

Tecrübeli ve Bilgili Olma: Bilgisi olan bireylerin içinde bulunduğu topluma bilgi aktararak çevresindeki insanlara faydalı tecrübe sağlar.

Dost Edinme: Bireyler genellikle karşısındaki insanlara maddi manevi olarak her zaman yanında olması ve değer göstermesiyle ilgilidir.

Evlat Yetiştirme: Bireyler çocuklarının duygularını veya iç dünyasını artıracak güzel prensipler göstermektir.

Eser Yaratma: Bireylerin zekâları, bilgi veya denemeleriyle bir heykeltıraş gibi çaba sarf ederek önemli derece eserler ortaya koyarlar.

2.1.1. İnsani Değerler

İnsani değerler en kısa şekliyle tanımlamak gerekirse “tercihtir” ve insanların tercihlerini yansıtmaktadır. İnsanların hayatları boyu yapmış olduğu çok fazla tercihler, aynı zamanda değerlerimizi de yansıtmaktadır. İnsanların ne yiyip ne içtiğine, neler giyeceğine ve ileri düzeyde neler düşüneceğine karar vermesini

sağlayan soyut ilkeler insani değerlerimizdir (Varol, 2013). Örneğin iki olay karşısında kalan bir birey neden adalet, doğruluk, empati, hoşgörü, sevgiden yana tavır takınır? Ya da neden yaşamı boyunca sorumlu davranışlar sergilemeyi seçer veya yardımsever bir birey olmaya çalışır? Neden yaşamı boyunca insanların mutluluğu için çaba gösterir? Bütün bu soruların cevabı hayatımızda soyut olarak var olan insani değerlerimizdir. Rokeach (aktaran, Varol, 2013), insani değerler kavramını, beş kuramdan sıralamıştır:

- Bireyde mevcut değer sayısı göreceli ve küçüktür.
- Hangi konumda olursa olsun insanlar değişik derecelerde ve aynı değerlere sahiptir.
- Değerler, değerler sisteminde oluşturulur.
- Bireysel değerler, kültüre, çevreye, toplumsal yargılara ve benliğe dayanır.
- İnsan değerlerinin sonuçları, araştırmaya ve kavramda gayret gösterdiği tüm olgulardan meydana gelir.

İnsani değerler, insanların yaşamları boyunca soyut olarak var olan değerler olup özetle; adalet, aile ve toplum, çalışkanlık, doğruluk ve dürüstlük, empati, hoşgörü, mutluluk, sabır, sağlıklı hayat, sevgi, sorumluluk ve yardımseverlik gibi değerleri kapsamaktadır.

Adalet; insanlar var olduğundan bu yana, adalet kavramını adil olma, dostluk, insanlık gibi birçok olumlu kavram içeren bir kelime olarak kullanmıştır (Ertuğrul, 2013). Aile; toplumun en küçük bir yapı taşıdır. Toplumlarda aile çok önemli bir konumda yer almaktadır. İnsan diğer varlık türlerinin aksine dünyaya medeni olarak gelir. Değerler ilk olarak aileden başlar. Değerler toplumların yapı taşıdır. Her toplumun kendini tanımladığı bir kimliği ve değerleri mevcuttur. Değerler insanların davranışlarını yönlendiren temel norm olan yapıdır (Arslantürk ve Amman, 2011). Doğruluk; bütün ahlak erdemlerin özü, sağlıklı bir toplum yapısının temel taşıdır. Değerler için de oldukça önemli olan bir olgudur. Empati; değerler eğitiminde muhakkak verilmesi gereken öğelerden biridir. Empatik düşünme verilmesi gereken karar sürecinden önce yansıtıcı düşünülmesini ve hoşgörülü davranmasına yardımcı olur. İnsani değerlerde empati yapma çok önemli bir yer almaktadır. Hoşgörü; Toplum hayatında önemli bir değer olmakla birlikte

uygulamada karmaşık birçok boyutu olan bir olgudur. Hoşgörünün herkes tarafından kabul edilen bir tanımının olmaması içeriğine neyin ekleneceği konusunu daha karmaşık duruma getirmektedir (Atalay, 2008).

2.1.1.1. Eğitim Sisteminde İnsani Değerler

Eğitim insanlar için bir sanat niteliğindedir. Eğitimin uzman kişilerce uygun bir program, araç-gereç, yöntem ve özellikle dikkat edilerek ve özen göstererek verilmelidir. Eğitim süreci oldukça uzun ve zor bir süreçtir. Toplumda bugün söz sahibi olan bireyler 20 yıl önceki eğitim sürecinin kaynağıdır. Bu anlamda geleceği istediğimiz şekilde barış, refah, huzur içerisinde geçmesini istiyorsak, istenen nitelikte insanı yetiştirmeye şimdiden başlamamız çok önemlidir. Ülkelerin geleceğini eğitim sistemleri belirlemektedir. Bu açıdan bakıldığında 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu (METK) ile düzenlenen Türk Eğitim Sistemi oldukça yenilikçi bir felsefeye ve vizyona sahiptir. Bu felsefe hem Türk milletinin bütün bireylerini çağdaş uygarlığın yapıcı ve üretken bir üyesi; hem de ülkenin ulusal ve evrensel değerleriyle uyumlu birer vatandaş olmalarını amaç edinmiştir (Erdem, 2006).

Türk Milli Eğitim Sisteminin genel amaçları 1739 Sayılı Mili Eğitim Temel Kanununda şöyle belirlenmiştir (METK, 1973: 1);

Türk Milletinin bütün fertleri: Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak benimseyen, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler yetiştiren; kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak; Böylece bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde

iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek, hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır.

METK’ da, Türk milli eğitiminin öncelikli hedefi, eğitim sisteminden ideal bir insan yetiştirmek yerine toplumun faydasını göz önünde bulundurarak nitelikli bireyleri Türk toplumuna kazandırılması olarak belirtilmiştir (Özçelik, 1989). Türk eğitim sistemi bu geleceği hedefleyen vizyonu ile ilgili yasasında etkili bir biçimde dile getirmiş ve benimsemiştir. İnsani değerler açısından bireylere temel değerlerin verilmesi; Türk Milli Eğitim Temel Kanunda ve ders programlarının amaçlarında açıkça görülmektedir (Erdem, 2006). Fakat Kanunun başında, millî eğitimin amaçları belirtilirken ahlaki, manevî değerleri özümseyen, fiziksel, psikolojik, ruh ve duygu yönünden dengeli ve sağlıklı bir biçimde, kendisini geliştiren bir kişiliğe ve karaktere sahip kişiler yetiştirmekten söz edilmektedir (Ekşi, 2003).

Belirlenen genel hedeflerin Türk Milletinin devamlılığını sağlamaya yönelik olarak bireyi toplumsallaştırmayı amaçladığı görülmekte, Türk eğitim sisteminin geliştirmek için hedeflediği insan tipi; yurduna, Atatürk ilke ve inkılâplarına ve milliyetçiliğine bağlı, milli kültür değerlerini özümsemiş, kültürel bir kimlik ve meslek sahibi, yapıcı, yaratıcı ve verimli bir birey olduğu görülmektedir (Erdem, 2006).

Eğitim kurumlarının değerler öğretiminden sıyrılmış olarak oluşan öğretim düşünülemez (Yiğit ve Kesmeçi, 2015). Bu bağlamda ülkemizde değerler eğitimi konusunda en önemli kurum Milli Eğitim Bakanlığı’dır. Son yıllarda değerler eğitimi konusunda Milli Eğitim Bakanlığı’nın çok sayıda çalışması ve projesi bulunmaktadır. Ayrıca örgün eğitimin içerisine de değerler eğitimi dâhil edilmeye başlanmıştır. On sekizinci Millî Eğitim şûrasında değerler eğitimi hususu “Spor, Sanat ve Değerler Eğitimi” başlığında incelenmiş ve şu maddelere yer verilmiştir (18. Millî Eğitim Şûrası, 2017: 11);

29. Madde: MEB aracılığıyla, bireylerin içinde bulunduğu değerleri göstermek için Türkiye’de bu alanla ilgili çalışmalar yapılmalı veya çalışmalar dört yılda bir yenilemelidir.

30. Madde: Talim çalışmalarında, değerler eğitiminde değer iletimi içinde bölgesel veya dünya çapında değerlerle beraber akıl yürüterek başka kazanımlara yönelik ön planda tutulmalıdır.

31. Madde: Değerin seçeneklere sahip olduğu veya insanların aynı seçeneklere var olan bireylerden olduğu önemseyerek öğreticilere değer eğitimi zihnini vererek öğretilmelidir.

32. Madde: Öğretici çıkaran bütün çalışmalara değerler eğitimine için dersler verilmeli ve programdaki öğreticilerin hizmet içi çalışmalarında değerler eğitimine önem verilmelidir.

33. Madde: Birlikte gösterilen değerlerin veya değer ayrımlarının artırdığı ve bilince sahip olduğundan dolayı düzenlemelerde önem kazanmaktadır.

34. Madde: Bütün okullarda değerler eğitime yönelik, Sivil Toplum Kuruluşlarıyla ortak istenilen, öğreticilerle birlikte yapılacak materyal veya program oluşturulmalıdır.

35. Madde: Değerler eğitime, eğitimden önce başlanılarak yaygın eğitim ile birlikte okulun bütün sınıflarında, bütün dersler ile mektebin içerisinde önem gösterilmeli bununla birlikte öğretici, idareci, çocuklar ve toplum ile ortak yönelmeli, farklılık yapmak, kişiler arası diyaloglarından dolayı gereken yapılandırılmalar oluşturulmalıdır.

36. Madde: Ölçüt olarak kullanılan ödüllerde, değerler eğitimi tarafından eylemler göstermeye yönelten çalışmalar oluşturulmalıdır.

37. Madde: Değerler eğitimi ile kitle iletişim araçları arasında farklılık oluşturmaya yönelten çalışmalar veya eğitimde kullanılan araştırmalar büyük öneme sahip olmakta; bundan dolayı gereken yasal yapılandırılmalar oluşturulmalıdır.

38. Madde: çocukların akademik çalışmalarının değerler yapılandırılması büyük öneme sahip olan iç dünyası, çevresi ve akıllarına dayalı yatırım çalışmaları oluşturulmalıdır.

T.C. MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı 2010 yılında mülki amirlere, bütün okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim mekteplerine ders içinde ve ders dışı faaliyetleriyle değerler eğitime konu olan etkinliklerin gerçekleştirilmesi konusunda (2010/53) sayılı bir genelge göndermiştir. Bu genelgede değerler eğitiminin bütün çevredekileri etkilediğinden çok daha farklı göz önünde bulundurulması üstünde durulmuştur. MEB (2015)'in yayınladığı değerler eğitimi yönergesinde ise okullarda işlenecek değerler listesi açıklanmıştır. Değerler listesinde aşağıdaki değerler şöyledir:

- Sevgi,
- Sorumluluk,
- Saygı,
- Hoşgörü, duyarlılık,
- Kendisine güvenen,
- Karşıdakini anlayan,
- Eşit olan,

- Cesur, önderlik eden
- Kibar olma,
- Ahbap,
- Bir işi birlikte yapma,
- Temizlik,
- Hakikatli,
- Aileye karşı saygılı olma,
- Kimseye bağlı olarak düşünmeyen,
- Her şeyi en iyi yönüyle gören,
- Estetik duyguların geliştirilmesi,
- Başka insanları güzel karşılayan,
- Milletini ve vatanını seven
- İyi şeyler peşinden olan,
- Çalışmayı seven,
- Paylaşmayı seven,
- Affedici olma,
- Selam vermeyi bilen,
- İyimser olma,
- Tarihini seven

2.1.1.2. İnsani Değerler Açısından Dünyanın Durumu

İnsanların dünyada var oluşlarından sonra onları üzen meseleler, aile içi çatışmalar, yapılan zorbalıklar, ayrımcılık ve sömürge gibi olaylar olmuştur. Toplumda menfaat, çeşitli düşünceler ve inanç farklılıklarından dolayı olaylar çıkmış ve insanların canlarına mal olmuştur. Bu olaylar farklı kabileler, kavimler veya devletlerarasında olduğundan savaşlar meydana çıkmıştır (Ülken, 2001). Bu nedenle toplumlar, birçok devletlerin ittifakları ve savaşları sonucunda meydana gelen birinci ve ikinci Dünya Savaşlarına tanık olmuştur. Bu savaşlar milyonlarca can kaybı ve ailesini kaybedenler olmuştur. İnsanlar bu savaşlara engel olmak için birçok yola başvursa da olumsuzlukla sonuçlanmıştır. Bu savaşların sonucunda öncelikle din, ırk ve mezhep farklılığından dolayı siyasal, ekonomik ve stratejik nedenlerle çıkar çatışmaları, savaşın başlıca sebeplerini ortaya koymaktadır. Farklı bir açıdan bakmak

gerekirse, ülkelerin ve toplumların değerleri ve özellikle insani değerleri terk edip hırsları ve isteklerinin daha ön planda olması savaşların çıkma nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır (Düzgün, 2007).

Günümüz dünyasında özdekçi değerlerine ulaşabilmek için her türlü yol mubah sayılır hale gelmiş ve bu uğurda bütün insani değerler gerekirse çiğnenmiştir. Elbette insani değerler ihtiyaçlarla ortaya çıkarlar (Ülken, 2001). Artık insanlık bunlara mani olacak evrensel değerlere yanlış oluşan, yeni değerlere karşı ihtiyaç duymaktadır (Oktay, 2004). Bu değerlerin öncelikle eğitim hayatında öğrencilere verilmesi gerekmektedir.

Fromm (1993)'a göre günümüz insanının değerler bağlamında yaşamış olduğu sorunlardan bir tanesi de insanın yabancılaşmasıdır. Yalnızlığa mahkûm edilen insan işsizliğin pençesinde uyuşturucu ve alkolizm batağına sürüklenmektedir. Bütün bunların temelinde insanın kendisine karşı duyduğu kayıtsızlığı, kendi değerini ve biricikliği duygusunu yitirmiş olması, kendisini kendi dışındaki amaçlar için araç hâline getirmesi, kendisini pazarda satılacak bir mal olarak görmesi ve bu şekilde ele alması ve kendi gücümüzün kendimize yabancılaşmış olması gerçeği yatmaktadır. Elbette bu durum insanlar arası sağlıklı iletişimin, sevginin, saygının önünde engel teşkil etmektedir. Bireylerin doğaları gereği zekâyâ sahip olduğundan ahlaki davranışlar sergilemeli ve bu davranışların kontrolünü sağlamalıdır (Düzgün, 2007). Ahlaki davranışlardan bazıları doğru davranış, sevgi, saygı, mutluluk, dürüstlük, şiddetten uzak durma, hoşgörü vb. gibi olguların bireylerde temel insani değerleri en iyi şekilde temsil etmesini amaçlamaktadır. Yani insanların hayatlarını kolaylaştırma da ve daha düzenli bir hayat için insani değerler oldukça önem kazanmaktadır. Temel insani değerlere sahip olmayan bir toplum ise düzende insanların barış, refah ve huzur içerisinde yaşaması imkânsızdır (Ülken, 2001).

2.1.1.3. İnsani Değerler Açısından Türkiye'nin Durumu

Türkiye'de sosyal açıdan değişimin sürekli olması sebebiyle değerlerde aynı şekilde farklılık göstermektedir. Toplumsal olarak değerlerin farklılık göstermesi Türkiye'nin değerler sistemini etkilemektedir. Bu etkiyi eleştirecek çalışmalar ve araştırmacılar da vardır. Çağdaş dünyanın sosyal, siyasi, ekonomik, kültürel ve dini

yönden birey ve toplum üzerine oldukça olumlu ve olumsuz etkileri vardır. Fakat olumsuz olarak toplumsal yönde en fazla etkilenen ise ahlaki alanda olmuştur. Bundan yarım asır önce toplumlarda istenilmeyen birçok davranış, günümüz dünyasında kabul görülüyor ve insanlar arasında oldukça yaygınlaşmaya başlanmış ve gayet normal bir davranış şeklini almıştır (İnam,2004). Fakat sonuç olarak mutlu, eşitlikçi, barış ve huzur dolu bir hayat tarzı beklenmekteyken, tam tersi olmuş, insanlık evrensel bağlamda sonucu kestirilemeyecek tarzda bir kargaşa içine girmiştir. İşin daha da vahameti insanlığın karşı karşıya geldiği bu ahlaki sorunlar, sadece bireysel veya toplumsal değil, iletişim ve teknolojinin de etkisiyle bütün toplumu tehlike gerektiren sonuçlara ulaşmıştır (Köylü, 2004).

Adalet duygusunu, ahlaki ölçütleri, insani değerleri ve erdemlerini yitirmiş bir toplum düzeni gelecek nesillerin barışını, refahını ve mutluluğunu olumsuz anlamda etkileyecektir. Bu nedenle bir ülkenin eğitim sistemine verdiği önem o ülkenin değerleriyle başlar. Bu değerler eğitimin iskeletini, amaçlarını ve bakış açısını belirlemektedir. Ülkenin ve toplumun geleceğine yön verirken sahip olduğumuz genel hedefler değerler bizi yönlendirir (Akbaş, 2004).Ülkemizde insani değerlerin yaşatılması ve aktarılması bu bağlamda değerlendirildiğinde önem arz etmektedir. İnsanların yaşamlarında olan ve önemsedikleri en belirgin değerlerden bazıları şunlardır; insanları sevmek, uyumlu olma, hırslarını kontrol edebilme, empati yapabilme, iyi insan olma, manevi değerlere saygı gösterme ve yardımsever olabilme gibi değerlerdir (Dilmaç, 2007).

Toplumların karakterlerini şekillendiren kavramlar arasında stereotipler ve toplumsal değerler vardır. Stereotipler, insanlar hakkındaki gerçeğe ya da olumlu kanıtlara dayanmaksızın kafamızdaki düşünceleri sadeleştiren basmakalıp düşünceleri ifade eder. Elbette dışarıdan bakıldığında insanların zihinleri hakkında tahminlere, kişisel eğilimlerine, duygusal tutumlarına hatta bazen ülkelerle olan dostluk ve düşmanlık ilişkilerine göre düşünceler oluşmaktadır (Oktay, 2004).

Geçmişte bu yana insani değerlerimiz gelişerek, toplum içerisinde kendine önemli bir yer bulmuştur (İnam, 2004). Öte yandan Türklerde insani değerler İslâm diniyle birlikte gelen; adalet, insana saygı, sevgi, şefkat, merhamet, hoşgörü, sabır gibi birçok din ve kültür tarafından herkesin kabul ettiği değerlerle bezenmiştir.

Müslümanlar Allah'ın kendilerine bildirdiği bu değerleri geçirdiği uzun tarihi ve kültürel süreç içinde içselleştirmişlerdir. Değerler birden ortaya çıkmazlar. Onların tarihsel ve kültürel bir arka planı olmalıdır (Köylü, 2004). İslâm'ın ahlâkî değerleri insan aklıyla çelişmeyen ve insan zihni tarafından da evrensel kabul edilen değerlerdir. Ayrıca bu değerler insanın yapısına, dünyadaki konumuna ve işlevine yani doğal düzene uygundur. İnsanı doğal düzene ve dünyadaki işlevine aykırı davranmaya zorlamaz, aksine bunu destekler ve yol gösterir (Oktay, 2004). İslamiyet'le birlikte değerlerimiz, toplumsal bir derinlik kazanarak tarihimizin her safhasında koruduğumuz olumlu bir insan imajı oluşmasına ya da “insanı yaşat ki devlet yaşasın” felsefesinin gelişmesine aracı olmuştur. Bu topraklardaki hayata, hayat tarzlarına saygı göstermek ve insani değerlerin geleceğe aktarılması mümkün olacağını ifade etmektedir.

2.1.2. Toplumsal Değerler

Toplumsal değerler bir çevrede yaşayan kitlenin ortaya koyduğu davranış kurallarıdır. Değerlerin baskın olmasında toplumda yaşayan insanların bunu kabul etmesi çok önemlidir. Toplumda ön görülen davranışlar, zaman içinde eylem ölçütleri hâline alarak değerleri oluşturmaktadır. Toplumsal değerler gündelik hayatı belirleyen, şekillendiren, insan hayatına sınır koyan değerlerdir. Bu değerler aile yaşamında başlayıp tüm toplumsal, hukuki ve siyasal kuralları etkileyecek şekilde genişir. Toplumsal değerler çocuklara büyüklerin yaşantısıyla birlikte eğitimle de aktarılır (Doğan,2007).

Toplumda değerlerin başında çok öneme sahip olunan yaygın olarak kullanılan saygı, sevgi ve sorumluluk yer almaktadır. Diğer bazı değerler ise adalet, anlayış, hoşgörü, arkadaşlık, dostluk, bağışlayıcılık, alçakgönüllü olma, cesur, cömertlik, doğruluk, düşünceli olma, karşı kişiyi anlama, güvenilirlik, hoşgörü, istikrarlılık, birlikte bir şeyler yapmak, iyilik yapmayı seven, kanaatkârlık, işin başında olan, merhamet, nezaket, özgüven, paylaşma, sabır, sadakat, saygı, sevgi, sorumluluk, şükran, tutumluluk, vefa, herkese yardım etmeyi seven, namusluluk, disiplin, söz veya eylemlerin tutarlı değerleridir (Aydın, 2011).

Bu anlamda her toplum ideal düşünme ve davranış durumlarını değerler yoluyla göstermektedir. Değerler sosyal dayanışmayla birlikte toplumdaki insanları davranışlarıyla kontrol edebilmektedir. Toplumdaki ortak değerlerle birlikte sosyal dayanışma bağlılıkları da oldukça güçlenmekte olur. Toplumdaki bireyler davranış yoluyla düşüncelerini bu şekilde somutlaştırarak aktarırlar.

2.1.3. Evrensel Değerler

Evrensel değerler dünyanın birçok bölgesinde kabul gören davranışlardır. Evrensel değerler bir topluma, bir zümreye, bir dine bağlı değildir, farklı kişilerinin gelişmesi veya kendi durumlarının atlatılmasıyla ilgilidir (Devrani, 2010). Evrensel değerlerin içeriğinde kâinatta olan tüm bireyin hayatına saygılı olmanın gerekliliği ve düşüncenin temelde tutulması yatmaktadır (Demir ve Koç, 2009). Özellikle son yıllarda ulaşımda hızlı gelişmeler, toplumlar ve devletlerarasındaki mesafeyi kısaltmıştır. Ulaşımın gelişmesiyle ülkeler arası gezilerin arttığı görülmektedir. Doğal olarak bu geziler toplumlar arasındaki ilişkileri de geliştirmiştir. Teknolojinin gelişmesi ise beraberinde farklı ülkelerden insanların kitle iletişim araçları ile etkileşime geçmesine olanak sağlamıştır. Bu durum ülkelerin eğitim sistemlerinde toplumsal değerlerden çok evrensel değerlerin yerini almasını sağlamıştır. Evrensel değerlerin gerçek olmasına, donanım, sorgulamaya veya eleştiriye önem veren, insanların önemseydiği, öğrencilerin iyi insan olarak yetişmeleri için gerekli değerler olduğu söylenmektedir (Koca, 2009).

2.2. Değerler Eğitimi

İnsan, değerleri anne karnında öğrenerek doğmamaktadır. Değerler öğretilen ve öğrenilen olgular bütünüdür. Farklı toplumda farklı şekiller alması, değerlerin sonradan öğrenilmiş olduğunu gösterir. İnsanlar toplum içerisinde nerede, nasıl davranılması gerektiğini, duygularıyla yaşayan toplumdaki olgunlaşmış insanlardan ya da akranlarından öğrenmektedir. Bu yönüyle bakıldığında, değerler bir eğitim konusudur. Birey eğitimi, okulda görülen derslerde değil, tüm yaşamı boyunca toplum içerisinde hem öğretmen hem de öğrenci rolünü sergileyerek, tecrübe etmektedir (Aydın, 2011). Kişide var olan değerlerin, şahsın benliğini, eylemlerini, yaşama olan yaklaşımını etkilemesinden ötürü kişinin değerlerden

bazılarını fark etmesi, gereksinim duyduğu bazı değerlere sahip olması, kabul edip bunun yanında bu değerleri fiilen uygulaması lazımdır (Yaman, 2012).

Çağımızdaki çocukların sosyal çevreleri sokaktan ibaret değildir. Çocukların sosyal çevreleri artık internet, televizyon ve telefon gibi sosyal medyaya sahipler. Nitekim çocukların değerlerin aktarılmasında ailelerin yanında sosyal medyada etkili olmuştur (Aydın, 2011). Sosyal medyanın sunduğu örneklerle, tekrarladığı mesajlarla bireyler üzerinde yönlendirici bir etki vardır. Ailenin etkisinin azalmasıyla çevresel faktörler çocuğu etkilemede daha fazla ön plana çıkmıştır. Bu yüzden de değerler aktarımında okulun önemi biraz daha artmıştır (Hökelekli, 2010).

Günümüzde çağdaş eğitim fazla kuşatıcı ya da sorumlu iç dünyasını geliştirecek bir modele geçişi yapmak zorundadır (Kenan, 2009). Kâinatın çoğunda olduğu gibi ülkemizde de insani değerlerde önemli değişimler olmuştur. Bu değişimler zamanla insanlığın içinde tehdit etmeye başlamış insanlar, insanlıklarını kaybetmeye yüz tutmuştur. (Yaman, 2012). Bundan dolayı değerler eğitimi, günümüzde de üstünde durulması gereken bir problemdir (Şener, 2013).

Değerler eğitimi, arkadaşlar, öğretmenler, dış çevre gibi çeşitli gruplardan etkileneilerek ortaya çıkar. Bireylerin değerleri yaşadıkları ortamlardan kazandıkları deneyim ve bilginin ürünüdür. Bireylerin deneyim, bilgi ve kişisel özellikleri birbirinden farklı olduğu için değerleri de birbirlerinden farklıdır. Ebeveynler, arkadaşlar, öğretmenler, alt nesiller, eğitim, tecrübe ve dış referans gruplarının tümü bireysel değerleri etkileyebilecek değer kaynaklarıdır. İnsanların değerleri, içinde yaşadıkları kültürel ortamda çeşitli kaynaklardan karşılaştıkları deneyim ve öğrenimlerinin bir ürünü olarak gelişir (Schermerhorn ve ark. 2011). Değerler eğitimi aile, arkadaş grupları, eğitim kurumları, kişiler arası iletişim ya da sivil toplum örgütleri gibi farklı kaynaklarda görülmektedir (Yazıcı, 2007). Aile; okul ve toplum da değerlerinin farkında, kişiliği gelişmiş ve olgun davranışlar sergileyen bireyler yetiştirmeyi amaçlar (Kantar, 2014).

Değerler eğitimi aynı zamanda; insanların sorumluluklarının gelişmesine yardım etmek ve topluma uyum sağlaması için insanlara hayatları boyunca eğitim içinde olmaları anlamına gelir (Halstead, 1996). Rodger (1992)'a göre değerler

eğitimi diğer insanlara saygı göstermek yaşama saygı göstermektir. O yüzden değer eğitiminde önemli olanın diğerlerine saygı olduğu ifade edilmiştir (Powney ve ark., 1995). Değerler eğitimi insanların tutum ve davranışları üzerindeki olumlu etkisi düşünüldüğünde önemi daha da artmaktadır (Izgar, 2013).

Türkiye’de yapılan araştırmalarda değerleri şöyle ifade etmiştir: Aile kurumu ile ilgili değerler, eğitilebilir değerler, ekonomik değerler, inançsal değerler, siyasal değerler veya serbest zamanlı değerler gibi olguların değerler eğitiminde bireye aktırılması ve gelecek nesillere aktırılması önem kazanmaktadır (Yaman, 2012). Kymlicka, (2004)’e göre değerleri Avustralya okullarında yapılan “Değerler Eğitimi Çalışmasında” şöyle ifade etmiştir: Kendisinden daha sağlam olguları sahiplenme, gerçek olanın peşinde olma, doğruluğu bulma, kendini sağlama alma, alçak gönüllülükle benliğine saygılı olma veya kendine sorumluluklar yükleme, sadece kendini düşünmeme, eylemlerinin kendisine ait olduğunu bilme veya davranışlarına vicdanını dinleyerek yön verme, yardımsever olma, insanlar için saygılı, merhametli ve affedici olma, insanlara karşı zarardan uzak durma, toplumu ve diğer canlıları sahiplenme gibi değerleri açıklamıştır. Söz konusu olan değerler on değer grubu olarak şöyle sıralanmıştır:

- Müsamaha veya anlayabilme.
- Hürmet.
- Sorumluluk.
- Eşit olma.
- Bilgili olma.
- Önem.
- Dâhil olma ve güven.
- Dürüstlük.
- Özgürlük.
- Etik olmak.

2.3. Ahlak Eğitimi

Kirschenbaum (aktaran, Akbaş, 2008) tanımına göre ahlak eğitimi; yetişkin bireylerde iyi ahlaklı olmakla ilgili bilgi donanımı, dini inançları, nitelikli ve eylem yeteneklerini kazandırmaktadır. Doğruyu, yanlış ve iyiyi kötüyü olmamayı yani

ahlaklı olmak için çabalamayı öğretmektedir. Bundan dolayı ahlaki yazılarla öğrenmeler önemli bir yere sahip olmaktadır. Fromm (1993)'a göre ise, ahlakın eğitiminde en önemli amacı bireylere içinde bulunduğu değeri kavratmak veya değerlerle davranışlarına yansıtmasıdır. Ahlakın en önemli sorunu iyiliğe yaklaşma, kötü davranışlardan uzak durmaktır. Bundan dolayı ahlaki mirasların çevredeki insanlara, yeni katılım sağlayan insanlara ulaştırılmasında tarihi meseleler ve bununla ilgili hikâyeler kullanılmaktadır. Ryan ve Bohlin (aktaran, Akbaş, 2008) bu nedenle insanlara ahlak kişiliğiyle ilgili rehberlikler sağlanmaktadır.

Dünyada bulunan topluluklar arasında yaşayan birçok bilim insanı tarafından ahlak kavramı içeriği açısından çok fazla çalışma yapılmış, araştırılmış ve tartışılmıştır. Fakat o kadar çalışmalarda olsa ortak bir kanıya varılamamıştır. Eğer ki ahlak kavramına has bir tanım gerekirse, toplum içerisinde diğer insanlar için sorumluluk hissetme, diğer düşünceleri kenara bırakıp iyiliği düşünme, olumsuz düşüncelerden sıyrılıp pozitif düşünme olarak tanımlanır (Cesur, 2003). Kişinin insanlar ve diğer canlılarla oluşan münasebetini düzenleyip anlamlandıran norm, kural ve değerlerin tamamıdır. Ahlak bir toplumun kültürü etrafında ortaya çıkmış, belirlenmiş, değer ve amaçların nasıl yaşatılıp onlara nasıl ulaşılabileceğini kanıksatan kurallar toplamı veya bir topluluğun belli bir zaman dilimi içerisindeki inanç, ilke, kural ve değerlerine göre geleneksel yaşam şekline denilebilir (Cevizci, 2002).

Kısaca ahlak kişiler arası ilişkilerin yani toplum için toplumun refahı ve huzurunun sağlanması adına oluşmuş zorunlu olan kavramlar bütünüdür. Ayrıca kişiden kişiye nesilden nesile aktarılan bir olgu olup eğitimle ehlileştirilerek bir sonraki kuşağa ahlaki kavramın aktarımı gerçekleştirilir (Tezcan, 1996).

2.4. Spor, Sporun İşlevi ve Yararları

Spor üzerine yapılan çalışmalara baktığımızda birçok farklı anlamla ifade edilmiştir. Çünkü spor; branşları, içeriği, hedefleri, kapsamı, yapılma şekilleri farklı şekillerde algılanıp değerlendirilir (Yetim, 2006). Sporun kapsayıcı geniş bir kavramını Kurthan Fişek (1998)'in tanımına göre şöyle ifade edilebilir. İnsanın dünyayla, toplumla birlikte hareket etme ve iş bölümüyle ilgili bir benzetim modeli olarak, doğa ile savaş esnasında fiziksel, beceri ve geliştirilen araçlı-araçsız

yöntemleri, sonuçları tarafından barışçıl, uygulayan tarafından tam gücünü, seyirci yönüyle eğlendirici biçimde bireysel ya da birlikte serbest zamanını uygulayan ve ekonomik açıdan kendisini özgür hisseden estetik, teknik, fizik, yarışmacı, mesleki ve sosyolojik bir süreci kapsamaktadır.

Başka bir tanıma bakıldığında spor; kişinin fizik ve kişisel gelişim sağlayan, kurallar içerisinde yarışma ortamında rekabet etme, yarışma, yarışırken duygularının yükselmesi, kazanma veya galip gelmeyi artırma, kişiyi her alanda en iyiye ulaşma yolunda göstermiş olduğu çabanın bir adıdır (Aracı, 1999). Ayrıca spor amacı olan kendine özgü teknik ve kuralları olan, icraatçısına ve seyredenine haz veren, coşku uyandıran, sporcuları ve seyircileri bütünleştiren etkinliklerdir (Doğan, 2007). Tüm insanlar spora yönelse hiç kimse sporcu olmaz. Fakat sporu özentisi olarak yapan yani spordan herhangi bir beklentisi olmayan ve sporu finansal olarak yapan belli bir beklentisi olan gruplara ayırmak gerekmektedir (Biçer, 2017).

Eski zamanlarda insanlar olaylar karşısında bir takım gereksinimlerini karşılamak için bedensel hareketleri ve çalışmaları yaparlardı. İnsanlığın gelişmesi ile makinelerin ve teknolojinin insan hayatını kolaylaştırmaya başlamasından sonra insan hareket alanı giderek azalmıştır. Bu hareketliliğin azalması ile ihtiyaca binaen yapılan çalışmalar şuurlu bir şekilde belli bir amaç çerçevesinde insanların beden ve ruh sağlığını geliştirici, eğitici ve bir değer kazandırmaya yönelik hale gelerek sporun gelişmesini ve yayılmasını sağlamıştır. Spor çeşitli bilim dallarındaki gelişmelerden yararlanarak insanlara birlikte yaşama, mücadele ve başarı kazanma ruhu sağlayan bir metot haline dönüşmüştür (Keten, 1974).

Biçer (2017)'e göre spor; insanların belli kurallara uyularak bireysel veya takım halinde genel olarak karşı rekabete dayalı, eğlenme, yarışma veya en iyi seviyeye gelmek için yapılan faaliyetlerdir. Sporcu ise belli kurallara dayanan kişisel ve ortak yapılan spordan finansal destek kazanan sporun içinde etkin olan elemandır. Yetim (2000)'e göre ise spor; toplum için öncelikle kardeşlik, barış, eğlenme ve yarış olarak serbest zamanlarını verimli bir şekilde kullanılmasıdır. Sporun yapısında başarılı olma ve sağlıklı olma açısından önemli rol oynamaktadır. Sporun şiddeti desteklemediği aksine kardeşlik, barışçı ve dostluğu pekiştirici duygulara sahip yarışma olduğu öğretilmelidir. Ayrıca spor bedensel olarak oyun ve yarışma

kültürünü içerdği için gerçeğe çok yakın imkânlar sunar. Bu yüzden sporun bireyleri aşan toplumsal boyutu çok önemlidir. Gillet (aktaran, Akari, 2019) o yüzden sporu sadece insanın bedenine sağladığı katkılarla sınırlandırmak çok yanlış olur.

Spor insanların en yaygın olarak kullandıkları sosyal faaliyettir. Bu faaliyetler hayat içerisinde çok geniş bir yelpazededir. İnsanın boş zamanlarını değerlendirmek amacı ile keyif aldıkları bir uğraş olan spor, hoşgörü artmasına, insanlar ile ortak sosyal gereksinimler oluşturmaları, sahip olunan toplulukla bağlantılı iç dünyasının artmasına, toplumun birlikteliğini pekiştirir (Yetim, 2005). Spor bireylerin üstünde oluşturduğu heyecan, samimiyet, sosyal ve psikolojik rahatlama görevi üstlenir. Spora ilgi duyan bireyler aynı zamanda toplum ile sosyal bir bağ kurar. Sportif aktivitenin içerisindeki ekip çalışması, galibiyet veya mağlubiyet olgusu, adaletli olunan eylemlerin düzeltilmesi sağlanır. Böylece toplumun dönüşmesi sağlanır, toplum tanınır, kurallara uyma oranı artar, toplumdaki bireyler iyi ve kötüyü ayırt edebilme yetenekleri oluşur, kendine güven duygusu gelişir. Bunların oluşması toplumsal refahı arttırdığı gibi kişinin sosyalleşmesini sağlar (Yetim, 2005). Bu yüzden spor günümüzde çok önemli bir konumda yer alırken, toplumun merkezinde çok değerli bir kurum haline gelmiştir (Kılıcıgil ve Partal 2003).

Sporun böyle bir kurum haline gelmesi spor eğitimin bir parçası olmasını zorunlu kılar. Eğitim bir toplumda hiçbir zaman kesintiye uğramaması gerekir. Eğitim tek başına yeterli olamayacağı gibi spor da tek başına değerlendirilemez. Eğitim ve spor toplumlara büyük katkı sağlama ve toplum üyelerini geleceğe hazırlama noktasında ortak özellikler teşkil eder. Gelişmiş toplumlar eğitime ve spora büyük önem verirler. Bu gelişmişliğe ulaşmak ise uzun vadeli ve çok gayret gerektiren çalışmalar yapmakla mümkün olur (Karasüleymanoğlu, 1995).

Bireylerin spor ile beraber fiziksel gelişim, sağlıklı olmak için veya serbest zaman aktivitelerini yerine getirmek için de beden eğitimine ihtiyaç duymaktadır. Beden eğitimi bireyin fiziksel faaliyetler aracılığıyla toplumsal açıdan gelişimine faydalı olduğu bir süreçtir (Nixon, 1969). Şentürk (2012), beden eğitimi insanların sosyalleşmesi ve kişiliğini doğru bir şekilde almasında büyük bir rol oynar. Yani bireyin fiziksel sağlığını, ruh ruh sağlığını, becerilerini geliştirmek açısından önemli olduğu ifade edilmiştir. Beden eğitimi insan vücut sisteminin geliştirilmesi için

eklem ve kasların dengeli bir şekilde çalışmasına katkıda bulunan, bununla birlikte tüm vücut sistemine düzenli ve sürekli olarak hareket etmeyi öğreten faaliyet sistemidir (Açak, 2005).

Sportif faaliyetler serbest zamanları değerlendirmek üzere farklı branşlarda olabilir (Yüksel ve ark., 2014). Fiziksel aktiviteler çocukların bedensel, zihinsel ve ruhsal gelişiminde büyük öneme sahiptir. Zimmer (1998)'e göre hareket etmenin yani sporun işlevlerini şöyle sıralamıştır:

Kişisel İşlevi: Vücudunu tanımak, bunla beraber kendini tanımak, yeteneklerinin farkına varmak.

Sosyal İşlevi: Dış çevre ile iletişim kurmak, onlarla bir şeyler yapmak, esnek davranışlar geliştirmek ve kendini dış etkenlere karşı savunabilme yetisi geliştirmek.

Üretkenlik İşlevi: Kendini keşfederken yaratıcılık özelliğini geliştirmek.

Anlatımsallık İşlevi: Hareketin içerisinde kendini ifade edebilmek.

Etkileme İşlevi: Mutluluk, haz, zevk, üzüntü, sevinç, yorgunluk gibi hisleri deneyimlemek.

Keşfetme İşlevi: Farklı ortamları duyguları tanımak. Çevredeki materyalleri kullanabilmek faydalı hale getirmek.

Karşılaştırma İşlevi: Karşılaştırma yapabilmek, kendini ve etrafındakileri ölçümleyebilmek, rekabet etmek, yenme ve yenilme duygusunu yaşayarak onlar üzerinden dersler çıkarmak.

Uyarılama İşlevi: Bedensel ve psikolojik sınırlarını keşfetmek, performansı en üste taşımaya çalışmak, edindiği bilgileri veri haline getirip hayatta kullanabilmek

Philipp (2017)'e göre sporun işlevselliği yanında birçok yararının ve faydalarının olduğu bildirmektedir. Spor bireyler için oldukça önemli bir etkidir. Bireyler spor ile davranışlarında olumlu bir durum sergiler, sporun bireylerin davranışlarında sergiledikleri tavır ve özgüven en önemli etkenlerin başında yer almaktadır. Spor bireylerin özgüvenini arttırdığı gibi bağımsız hareket etmesinde,

birey kendisini mutlu hissetmesinde büyük rol almaktadır. Sporun psikososyal gelişim üzerindeki etkilerini incelediğimizde şu maddeleri sıralayabiliriz:

- Sevinç ve üzüntüyü bir arada yaşayabilme olanağı taşır, başarı ve başarısızlıkla başa çıkmanın yollarını öğretir.
- Kişiliğin gelişmesini sağlar. Öz güveni artırır.
- Bağımsız hareket edebilme ortamı oluşturur, serbest çalışmayı öğretir.
- Sosyal becerilerin kazanılmasını ve gelişimini sağlar. Bu sosyal beceriler değerler (dürüstlük, hoş görü, adalet, dayanışma, yardımseverlik vb.) olarak karşımıza çıkar.
- Stresi azaltabilmeyi ve stresle başa çıkmayı öğretir.
- Dikkat ve konsantre olabilmeyi yani zihinsel performansı artırır.

Sporun insanın kişilik gelişimi ve sosyalleşmeye etkisi konusunda bireylerin ait olduğu toplumun değerleri üzerinde sosyalleşme ortamı sağladığı, spora uzun ve kısa vadede katılımın kişiyi sosyalleşmede olumlu rol olduğunu ve spor kişilik gelişiminde etkin rol oynadığının kanıtlarını ortaya koyar (Şahan, 2007). Kişilik gelişimiyle insani değerlerin ortak olarak insanların davranışlarının yansımasıdır. İnsani değerlerde spor yoluyla öğrenilebilen ve gelişimi olağan soyut bir davranış olarak açıklanabilmektedir.

2.5. Değerler Eğitimi ve Spor

Değer genel anlamda bireylerin bir nesne ile olan ilişkisinin ruhsal, toplumsal ve ahlaksal yönden önem derecesi olarak tanımlanmaktadır (Öncül, 2000). Değer bireylerin davranışları hakkında yön vermekte ve yol göstermektedir. Toplum açısından değerler bireylerin karakteri, kişiliği ve kimliğini oluşturması ve topluma karşı uyum sağlamasında önemli derecede rol almaktadır (Demircioğlu ve ark., 2016). Değerler eğitimi bireylerin davranışlarında olumlu yönde gelişim sağlamak ve kazanımlarına etki etmektedir. Değerler eğitimi insanların yaşamlarına planlı bir şekilde yön verme sürecidir. Doğrudan veya dolaylı bir şekilde insanları değerler hakkında bilgilendirmek, toplumu belirlenmiş değerler eğitimi hakkında bilinçlendirmeyi sağlamak için gerekli bilgi ve birikimin düzenli halde verilmesidir (Hökelekli ve Gündüz, 2007).

Eğitim aracılığıyla verilen kültürel değerler; spor, resim, bilim-teknik ve müzik vb. olduğu belirtilmektedir (Koruç ve Bayar, 1992). Günümüzde Uluslararası Organizasyonlar ve Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) sporun faydalı yönleri, kişinin erdemlerini ve sosyal davranışlarını geliştirdiğini ortaya koymuştur (Özbey ve Güzel, 2009). Sporun bu faydalı yönleri çocukların ve yetişkin bireylerin kişiliklerinin gelişmesi ve yeni değerleri kişiye kazandırmasında oldukça önemlidir.

Spor bireylerin eğitim hayatında daha fazla yer alması gerekmekte, değerler eğitiminde de spor vazgeçilmez bir olgu haline gelmesi çocukların yaşamlarında etkili olacaktır. Çünkü sporun en önemli etkisi, bireyin fiziki gelişimlerinin yanında psikolojik olarak da olumlu yönde etkilemesidir. Spor faaliyetleri toplumu olumlu etkilerken insanların hayata uyum sağladığı yapılan araştırmalarda da ortaya konmuştur (Taşkiran, 2009). Ayrıca spor etkinliklerine katılan çocuklarda arkadaş ilişkilerinin arttığı, sosyalleştikleri görülmektedir. Wright (1993) yaşam boyu spor alışkanlığı değerler eğitimi gibi küçük yaşlarda verilmesi ve değerlerin çocuklara spor yoluyla aktarılması psikolojik gelişimleri yönünden olumlu etki sağlamaktadır.

Spor bireyleri sosyal ve psikolojik olarak olumlu etkilediği ve gelişimsel olarak faydalı olduğu kabul edilmektedir. Dürüstlük, gayret sarf etmek, insanlarla işbirliğini öğrenmek, rekabet ruhuna sahip olmak ve sağlıklı bir hayat tarzı geliştirmek için sporun bireylere kazandırdığı özellikler olarak bilinmektedir. Değerler eğitimi insanların hayatlarına aktarmak için spor etkinliklerini aracı olarak kullanılabilir. Sporun doğru politika sonucunda fiziksel etkinlik sadece sağlıklı bir yaşam tarzı için değil bedensel ve toplumsal uyum içinde önemli olduğu bilinmektedir. Eğitim yoluyla çocuklara değerlerin bu yönde aktarılması daha kolay olacaktır. Çocuklar spor aracılığıyla değer alışkanlıklarını elde ederken eğlenme, gevşeme ve dinlenme gibi aktivitelerle daha kolay kazanım sağlamaktadır (Yıldıran, 2005).

Değerler eğitimi sırasında karşılaşılan en büyük problem çocukların eğleneceği içeriklerin sağlanamamasıdır. Sporun doğası itibari ile değerler eğitimi öğrenirken eğlenceli ortamı sağlar, katılımı istekli hale getirir. 2002 yılında Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) tarafından spor yoluyla eğitim forumu düzenlenmiş ve sonunda açıklanan bildiride sporun bütün insanları eğiten bir araç olduğu üzerinde

durulmuş, sporun ahlak ile birlikte ve fiziksel kuvveti geliştirdiği söylenmiştir. Bu bildiride, insanlığın gelişimini sporun desteklenmesi gerektiği bütün ilgili kurumların bu konuda önemli görevleri olduğu kabul edilmiştir (Özbey ve Güzel, 2009).

Eitzen (aktaran, Eriş, 2020) sporun temelinde mücadele vardır. Amacında galip gelmek vardır. Yalnızca etik veya adaletli oyunda yer almak ve kazanmak için fair-play ruhu gereklidir. Genel olarak fair-play üç anlamda ifade edilir. İlk olarak iyi oyun anlamı taşımaktadır. İkinci olarak ise doğru faaliyeti meydana çıkaran karakterli spor yapan bireye uygun durumundaki eylem şekli olarak tanımlanmıştır. Son olarak doğru faaliyetin meydana çıkmasından dolayı oyunda bulunan sporcuların yapması gereken eylemlerin tamamı olarak tanımlanmıştır. Bu durum Fransa’da gelişen ve süregelen yıllarda spor ve faaliyet yerlerinde veya normal hayatta doğruluk olarak özümsemiştir (Erdemli, 1992).

Fair-Play; doğru, dürüst oyun özelliklerine uyma, karşıdaki bireye hoşgörü olma, yanlış avantajlar karşısında hakkı savunma, yanlış ve aleyhine faydasız temel olan ne olursa olsun galip gelmekten değil de karşıdaki bireyle oynanan oyundan haz duyma anlamına gelmektedir (Pehlivan, 2004). Fair-Play, felsefeyle benzer durumdadır. Ebeveynlere ve küçük yaşlarda spor yapanlara faydalı davranışlar ve hayata karşı verilmesi gereken olumlu mesajlar için, sporu tüm yönleriyle ele alarak özümsemişini göstermektedir. Sporda “üst ahlak” düşünce “Fair-Play” ruhunu taşımakla ifade eder. Fair-Play oyunlar esnasında oyuncu ve seyircilerin yalnızca oyun kurallarına uyum sağlamaları değil evrensel bir ahlaki tutum ve davranışları temsil eder (Tiryaki, 2006). Fair-Play insani değerler açısından küçük yaşlarda çocuklara benimsetmek ve sporu aracı kullanarak bu kazanımın sağlanması daha kolay olacaktır.

Spor yoluyla insani değerleri kazandırılmasında, sportif faaliyetler de sosyal ve psikolojik etkiyi en iyi şekilde değerlendirmeli bu değerlendirme sonucunda programlar yapılmalıdır. Her spor dalı farklı değer özellikleri taşımaktadır. Spor vasıtasıyla verilen değerler toplumsal olarak ihtiyacı karşılaması ve insani değerler de bu yönde büyük bir öneme kazanmaktadır. Eğitim yoluyla bireylere insani değerlerin aktarılmasında, spordan faydalanmak değerlerin kazandırılması daha fazla etkili olacaktır (Meydan, 2014). Bireylerin yardımlaşması, sonuca varmak için

işbirliği içinde olma, planlı bir şekilde birlikte hareket etme, cesaret, dostluk, saygı gösterme, takdir ve teşekkür edebilme, yanlış yapıldığında özür dileyebilme, sabırlı olma, hoşgörü gösterebilme ve başarmak için çaba verme, sportif faaliyetlerde önemli esaslarını göstermektir (Ergün, 2013).

Değer eğitimi spor yoluyla verirken zekâya, bireyin iradesi ve psikolojik olarak bireyin kişiliğine hitap etmeli ve amacı iyilik yapmayı sevdirmek, tanıtmak, istemek olmalıdır. Değerler eğitimi çocuklarda farkındalık yaratmalı ve istekleri doğrultusunda etkili olmalıdır. Bireylerin değerleri davranış haline getirmeli ve süreklilik kazandırılmalıdır (Nas, 2019). Bundan dolayı öğretim yöntemlerinde uygulanacak program değerler eğitimi açısından oldukça önemlidir. Farklı yöntemler kullanarak değerle hakkında bireyi bilinçlendirmek mümkün olabilir ama değerleri bireye aktarılmasında öğretim yöntemini kullanmak daha etkili olacaktır. Örneğin spor etkinlikleri düzenleyerek bireylerin kazanmak ve kaybetmek olgularını birebir göstermek mümkündür. Bu nedenle öğretim yönteminde eğitsel oyunlar ve örnek olay gibi kavramlardan faydalanmak değerler eğitimin aktarılmasında başarılı olacaktır. Sporu bir araç olarak kullanmalı ve değerler eğitimi bireye aktarılması sağlanabilir.

Güçlenme arzusu ve zevki, kendini gerçekleştirme isteği, rekabeti, bireyin takım halinde hareket etme isteği, bencilliğini yok saydığı bir alçak gönüllülük ve dürüstlük gibi davranışlar sergilemesi önemlidir (Tiryaki, 2006). Bu davranışları spor yoluyla aktarması spor etiği konusunu ön plana çıkarmaktadır. Kişinin rolüyle alakalı tüm davranışlarının, ana unsurunu ahlaklı davranış ile sergiler. Davranışların doğru olması ahlak ve etik kavramlarını kapsamaktadır.

Etik; bireylerin hayatta sergilediği olumlu davranışların tümüdür (Kuçuradi, 1994). McNamee (aktaran, Eriş, 2020) spor etiği kelimesinin anlamını açıklamak için çok fazla kitap kurcalamak gerekir demektedir. Aslında etik kavramı spor içerisinde sporun bir dinamiği olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenle en basit anlatımıyla sporda etik kavramını sporda centilmenlik olarak vurgulayabiliriz. Spor da centilmenlik kelimesinin temelini Olimpizm düşüncesi oluşturmaktadır. Olimpizm kavramının en temel düşünce felsefesi, cesaret, özünden fazla güven, büyük karakterlilik, bilgi

bakımında fazla donanımlı, değerlilik veya bağımsız gibi becerilerine bağlı olan spor ile ilgili olan faziletli hayat ilkesi olarak benimseyen mükemmel sporcu oluşturma çabasıdır (Erdemli, 1992). Yapılan sporu izleyenler de en az yapanlar kadar yaptıkları ve yapacakları hareketleri icra ederken spor etiği açısından etik özelliklere veya Olimpizm felsefesine yatkın olacak şekilde davranmalıdırlar (Erdem, 2000). Bunun için bireyler küçük yaştan itibaren sporda centilmenlik davranışını benimsemeli, Olimpizm felsefesini kavramalıdırlar. Ancak günümüzde görünen o ki ne pahasına olursa olsun kazanma hırsı olan bir sporcu, maddi manevi olarak tahrik olacak, spor yönetim organları ve olimpiyat ve olimpizm ruhunu kaybedecektir (Erdemli, 2008). Manore (aktaran, Eriş, 2020) bu sporcunun davranışı kendi çıkarları için ahlaki değerleri yok saysa bile, sportif yönetim kuruluşları tarafından resmi olarak ortaya konulan sporun etik değerlerine aykırıdır. Bu nedenle sportif karşılaşmalarında, branş farkı aranmaksızın sportif erdeme uygun hareket eden sporcular toplum içerisinde ödüllendirilmektedir (Erdem, 2000).

Keating (2007)'e göre “sportmenlik, cesaret, sabır, oto kontrol, samimiyet, özgüven, saygı, kibarlık, iyilik, erdemlik, cömertlik, asillik” gibi kavramlar değerler eğitiminde önemli yer almaktadır. Konter (aktaran, Ateş, 2021) ise topluma yararlı, asil, iyi ahlaka sahip, saygılı, bileği ve yüreği güçlü vatansever bireyleri sportmen olarak tanımlamıştır. Kendini geliştirmiş, haklıya hakkını teslim eden, hileye başvurmadan iyi niyetli mağlubiyetlerin dahi şerefli olduğuna inanan kişilerin gerçek sportmenler olduğunu ifade etmiştir.

Sporun içinde olan ve geniş bir açıyla bakıldığı zaman sportmenlik, bir ahlak kavramı ve eğitim ilkesi olarak göze çarpmaktadır. Temel değerler; insani değerlerle benzerlik gösteren hak, adalet, başkalarına saygı, kurallara uyma gibi sportmenlik kavramları bulunurken, aynı şekilde toplum tarafından kabul görmeyen ve reddedilen kurallara uymama, yalan, hilebazlık gibi kavramlara da sportmenlik tarafından karşı çıkmaktadır. Dilimizce İngilizce olarak kullanılan fair play aynı zamanda “sporda centilmenlik” kavramını da kapsamaktadır. Sporda centilmenlik ise ülkemizde yaygın bir şekilde sportmenlik kavramı olarak kullanılmaktadır (Koç, 2013). Sporcunun kişilik özellikleri ve sportmence davranışları zaman içerisinde birbirinden ayrı konular olarak ele alınmaya çalışılmıştır. Ahlâka uygun davranış ya da etik

olarak kullanılan sportmenlik, ifade edilen davranış şekli bireyin standart olarak değer yargıları veya teorilerden ziyade, fikirlerini yansıtır (Kağıtçıbaşı, 2006).

Sportmenlik; doğru bir davranış sergilemek, iyi ahlâklı olmak, büyüğüne saygı duymak, küçüğüne sevgi göstermek, topluma faydalı davranışlar sergileyen bir birey olarak açıklanabilir. Asıl sportmen, ruhen ve fiziksel olarak kendisini bulmuş aynı zamanda hakkaniyetli davranan bireydir. Farklı hile ve oyunlarla alınacak galibiyeti yok sayar; iyi bir mücadele sonucunda yenilse bile yenilmenin tadını çıkarır ve bundan ders çıkarır (Güllü ve Güçlü, 2009). Wendell (aktaran, Aras, 2013) “Kazandığında övünmeyi kısıtlamak, iyimser olmak, kibarca eğlenmek mağlup olurken hırsına ve davranışlarına hükmetmek, durumu kabul etmek sportif erdemin içindendir” demiştir. Sportmenlik, rakibin bireysel olarak inandığı doğrusunu uygulamasına fırsat vermek ve ona saygı göstermektir.

Pehlivan (2004)’a göre ise sportmenlik sadece sporun içerisinde bulunmayan, aksine yaşamın her anında karşılaşılabilen ve ahlaki değerler içeren bir kavramdır. Sportmenlik eğitimi sadece okullarla ve alt yapılarla sınırlandırılmamalıdır. Sportmenlik küçük yaşlarda başlanarak verilmeli ve bu durumda aile ortamı, okul ortamında özellikle dikkat edilmesi gereken hususlardır (Gökçe, 1991). Gökçe’nin tanımından yola çıkarak sportmenlik eğitiminin yalnızca spor yapan bireyler için gerekli olmadığı, aksine aile içerisinde çocuklara öğretilmek istenen diğer değer yargılarıyla birlikte kazandırılıp okulların ve spor kulüplerinin sportmenliği benimsemiş kaliteli bireyler yaratma fikrini desteklemelidir. Uluslararası Sportmenlik Birliği tüm sportif ortamları kapsayacak şekilde 8 değişik madde geliştirmiştir. Bunlar, kurallara uyulması, takım arkadaşlarıyla iyi ilişkiler kurması, kendisini daha canlı tutması, öfkeyi kontrol altında tutması, yarışmalarda şiddetten kaçınılması, kazanma hırsını kontrol edebilmesi, kaybetme duygusuna kapılamaması, fiziksel olarak sağlam ruhlu ve ileri görüşe sahip olunması şeklindedir (Koç, 2013).

Sportmenlik; fedakârlık, adalet ve dürüstlük gibi davranışlardır. Bireylerin birbirlerine saygı duyması, yardım etmesi, yeri geldiğinde alkışlayarak takdir ve teşekkür edecek tutum sergilemesi bakımından önem kazanmaktadır. Sportmenlik dışı davranışların ve kural dışı istenmedik davranışların artması ego ile birebir

ilişkilidir. Kişinin saldırgan hareketleri ile egosu arasında ilişki vardır (Tavşancıl, 2002).

2.6. Spor Liseleri

Spor Liseleri beden eğitimi ve spor alanında gerekli bilgi ve becerileri kazandırmayı aynı zamanda bu alanda nitelikli insanlar yetiştirip ülkemizi sporun her alanında temsil edebilecek insanların yetiştirilmesi amaçlanarak kurulmuştur (MEB, 2018). Türkiye’de ortaöğretim kurumlarında ilk Spor Lisesi 2004 yılında İstanbul’da açılmıştır (MEB, 2018). Bu tarihten itibaren Spor Liseleri ilk aşamada ülkemiz sporunun gelişimine katkı sağlayan çok kıymetli bireyler yetiştirmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı, Ortaöğretim Kurumları Genel Müdürlüğü’nün 24.08.2004 tarih ve 8260 sayılı emirleri doğrultusunda; Türkiye’de Spor alanında yetenek ve isteklerine göre yönlendirilmeleri ve bu yetenek ve istekleri doğrultusunda eğitim alarak ülkemizi uluslararası arenada gururlandıracak sporcuların yetiştirilmesi amacıyla 2004–2005 yılında Uşak, Malatya, Sivas ve Erzurum illerinde Spor Liseleri açılmıştır. 2005–2006 yılında Elazığ, Eskişehir ve Trabzon illerinde de açılarak bu sayı 7’ye ve 2006–2007 öğretim yılında İstanbul, Bursa ve Denizli illerinde açılarak bu sayı 10’a yükselmiştir. Daha sonra Milli Eğitim Bakanlığı, Ortaöğretim Kurumları Genel Müdürlüğünün 14.06.2007 tarihli ve 6567 sayılı emirleri doğrultusunda; Antalya Spor Lisesi ve 26.06.2007 tarih ve 6970 sayılı emirleri doğrultusunda; Mersin Spor Lisesi ve 24.05.2007 tarih ve 5831 sayılı genelge ile Karabük Spor Lisesinin açılmasına karar verilmiştir (OGM, 2017).

Spor Liselerinin Türkiye’de öncelikle spor alanı olan üniversitelerin bulunduğu şehirlerde açılması gerektiği düşünülmüştür. Türkiye geneli olarak önce pilot okul uygulanması için bazı illerde açılmış daha sonra tüm illerde yaygınlaşmıştır (Karapınar, 2007). 2009-2010 eğitim ve öğretim döneminde 9.sınıftan başlayarak Spor Liseleri güzel sanatlar eğitimi alan liseler ile aynı çatı altında toplanıp “Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi” adı ile anılmaya başlamıştır (Ayaydın, 2013).

Geçmişten günümüze Spor Liseleri ile ilgili çeşitli yönetmelikler hazırlanmıştır. Bunlardan biri olan 7 Eylül 2013 tarihli 18. Milli Eğitim Şurası kararları ile desteklenen, spor ile ilgili kısımda yer alan 15. Maddede şu görüşe yer

verilmiştir. “Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri iki farklı bilim dallı oldukları için farklı çatılar altında toplanıp eğitim faaliyetlerine devam etmeleri veya isimleri aynı olup farklı çatı altında eğitim faaliyetlerine devam edecek şekilde bir düzenlemeye geçilmelidir” Bu görüşle; Milli Eğitim bakanlığı 14.06.2013 tarihinde 1380 sayılı yazısı ile “Spor Lisesi ve Güzel Sanatlar Lisesi” adını almıştır. Bununla birlikte 07.09.2013 tarihindeki yönetmeliğin yayınlanması ile Güzel sanatlar ve Spor Lisesi kaldırılmıştır. Sonuç olarak Spor Lisesi ve Güzel Sanatlar Liseleri yönetim ve okul binalarını birbirinden ayırmıştır (Arıkan, 2015). Ayrıca sözü edilen nitelikli bireylerin sayısının çoğalması amacıyla Spor Liselerinin sayısı çoğaltılmaya ve birçok ilde Spor Lisesi açılmasına karar verilmiştir. Bunun sonucunda 16 yıl içerisinde toplam 74 Spor Lisesi gençlerimizi bu alanda yetiştirmek üzere açılmıştır. Ayrıca Spor Liselerinin olimpiik branşlarda uzmanlaşacak şekilde eğitilmesi çalışmaları doğrultusunda; Tematik Spor Liseleri adı altında, olimpiik spor branşlarında uzmanlaşmaya gitmek ve uluslararası spor arenasında ülkemizi en iyi şekilde temsil edebilecek olan sporcuların yetiştirilmesi amacıyla MEB ile Gençlik ve Spor Bakanlığı (GSB) arasında 2016 yılının Nisan ayında imzalanan iş birliği protokolüyle Tematik Spor Liselerinin sayısının çoğaltılması ve Spor Liselerinin bazı spor alanlarında profesyonelleşmeyi mümkün kılacak biçimde yapılandırılıp 2017-2018 eğitim-öğretim yılından itibaren öğrenci alımına başlandı (MEB, 2017).

Millî Eğitim Bakanlığı resmi gazetede yayınladığı 07.09.2013 tarihli 28758 sayılı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği’nin 7’inci maddesinde ortaöğretim kurumlarının amaçları belirtilmiş olup, bu madde de Spor Liselerinin genel amacının “Spor Liselerinde eğitim alan öğrencilerin beden eğitimi ve spora yönelik bilgi ve becerilerin kazandırılması, beden eğitimi ve spor alanında yetenekli bir birey yetiştirilmesi” şeklinde belirtilmiştir (OGM, 2013).

Yukarıda belirtilen Spor Liselerinin amaçlarına ek olarak Spor Liselerinin öğrenci yetiştirme konusunda bazı hedefleri bulunmaktadır. Spor Liselerinin hedeflerinin başında çağdaş bir düşünce ile bilginin peşinden koşan ve ulaştığı bilgiyi işleyebilen, yararlı olacak davranışların kalıcı olarak geliştiği, sergilediği davranışlar ile örnek olan, Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı, vatan ve millet sevgisi ile dolu, ahlaklı, sporu bir uğraş olarak görmekten ziyade bir felsefe kabul eden bireyler

yetiştirmektedir. Spor Liselerinin bir başka hedefleri ise yabancı dili ve teknolojiyi kullanabilen, anlatım becerileri yüksek, Türkçeyi iyi kullanabilen, üretken ve kendini geliştiren, toplumsal sorunlara duyarlı, bilimsel ve teknolojik gelişmelere açık, çalışma ve dayanışma alışkanlığı olan, bunun yanında takım ruhuna sahip bireyler yetiştirmektedir (MEB, 2013). Öğrencilerin bir üst eğitim kademesine hazırlanmalarını sağlamak, nitelikli, etkili, çağdaş, laik, sosyal ve demokratik bireyler yetiştirmek de Spor Liselerinin temel hedefleri arasında yer almaktadır (Ayaydın, 2009).

2.7. Konuyla İlgili Yapılan Ulusal ve Uluslararası Çalışmalar

2.7.1. Ulusal Çalışmalar

Işıkğöz ve ark. (2018), ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersine yönelik değer düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelendikleri araştırmalarında; ortaokul öğrencilerinin değer düzeylerinin, öğrencilerin cinsiyet, yaş, sınıf, takım sporcu olma, aile gelir durumu ve kardeş sayısına göre önemli oranda farklılaşmanın olduğu tespit edilmiştir.

Sağlam (2016), değerler eğitiminin öğrenci davranışlarına etkisinin veli görüşlerine göre incelendiği çalışmasında, öğrencilerin değerler eğitiminde yetersiz oldukları, velilerin çoğu öğretmenlerin değerler eğitimi konusunda eksik oldukları belirtmiş, yine birçok veli çocuklarında değerler eğitimi verildikten sonra herhangi bir davranış değişikliği meydana gelmediği sonucuna varmıştır.

Kaban (2019), ergen bireylerde siber zorbalığın insani değerler yönünden incelenmesi çalışmasında, öğrencilerin aldıkları insani değerler puanı ile cinsiyet, evde internet olup olmaması ve günlük internet kullanım süresi değişkenleri arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmazken; okul türü ve insani değerler arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varmıştır.

Kuzucu (2018), ilkokul 4.sınıf insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi ile sosyal bilgiler ders kitaplarının temel insani değerler açısından karşılaştırılması sonucunda ders kitabındaki ortak değerler göz önüne alarak değerlendirilmiştir. Derslerin içeriğindeki değerler eğitiminde, insani değerlerin daha uygun olduğu tespit edilmiştir.

Gündüz ve Kılınç (2017), lise öğrencilerinin siber duyarlılık, internet bağımlılığı ve insani değerlerinin incelenmesi çalışmasında, öğrencilerin internet bağımlılığı puanlarının yüksek, insani değer düzeyleri ise düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin internet bağımlılığı insani değerlerini olumsuz etkilediği söylenebilir.

Erses ve Müezzin (2018), insani değerler psiko-eğitim programının ergenlerde internet kullanımına etkisi çalışması incelendiğinde; insani değerler yönelimli psiko-eğitim programının uygulandığı öğrencilerin, teknoloji kullanılmasında azalma olduğu ve bu sonucunda deneysel uygulamanın etkisinde olduğu sonucuna varmıştır.

Bartev (2017), ortaokul öğrencilerinin insani değerler açısından durumlarının incelenmesi çalışmasında, öğrencilerin demografik değişkenlerine göre insani değer durumlarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Keleş ve Yoncalık (2019), beden eğitimi ve spor dersi ve ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinde değerler eğitimi inceledikleri çalışmalarında; öğrencilerin cinsiyetleri ve sporcu lisansı değişkenlerine göre beden eğitimi ve spor dersi değerler eğitimi kazanımlarında önemli oranda farklılaşma olduğu tespit edilmiştir.

Peker ve İskender (2015), insani değerler yönelimli psiko-eğitim programının siber zorbalık üzerine etkisi çalışmasında, öğrencilerin insani değerler açısından psiko-eğitim programının, siber zorbalık üstünde etkisi yüksek olduğu görülmüştür. Psiko-eğitim programının siber zorbalık seviyesini düşürmekte olduğu, insani değerler yöneliminin de etkisi olduğu ve bu sonuçla iki aylık gözlem neticesinde kalıcılığını koruduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Dilmaç (1999), ilköğretim öğrencilerine insani değerler eğitimi verilmesi ve ahlaki olgunluk ölçeği ile eğitimin sınanması araştırmasında; öğrencilere verilen program neticesinde ilköğretime giden öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyinin gelişmesinde olumlu yönde etki sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

2.7.2. Uluslararası Çalışmalar

Gül ve Dam (2021), yurt dışındaki Türk okullarında öğrenim gören lise öğrencilerinin dini tutum ve insani değer düzeylerini farklı değişkenler yönünden inceledikleri araştırmalarında; lise öğrencilerinin insani değer düzeyinin, öğrencilerin

yaşadıkları yerlere, eğitim durumlarına, ebeveynlerinin inanış biçimlerine, öğrencinin din eğitimi aldığı kaynağa, öğrencinin yaşamını sürdürdüğü ülkenin memnuniyetine göre önemli derece farklılığın olduğu sonucuna varılmıştır.

Kropp (2006), ahlaki gelişim programı sonucunda bireylerin sorumluluk düzeylerinde bir artışın olup olmadığı incelenmesi sonucunda, verilen program neticesinde ulaşılan bulgulara göre katılımcıların sorumluluk alma seviyesi önemli oranda etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Germine (2001), ilköğretim sekizinci sınıf öğrencilerin değerler eğitiminin kendilerine ve çevresindekilere göre saygı seviyesinde farklılaşmanın olup olmadığına yönelik ilişki seviyelerinin incelenmesi çalışmasında, öğrencilerin değerler eğitim programının, kendilerine olan öz saygı seviyeleri ile çevresindekilere yönelik saygı seviyelerinde önemli oranda farklılaştığı tespit edilmiştir.

Hunt (1981), insani değerler eğitim programında öğrencilerin arkadaş çevresine ve yakın ilişkilerine yönelik çalışması sonucunda, öğrencilerin insani değerler eğitim programına göre arkadaş çevresine ve yakın ilişkilerinde olumlu yönde farklılaşmanın olduğu tespit edilmiştir.

3. MATERYAL ve METOT

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmanın evren ve örnekleme, araştırmanın veri toplama aracı ve araştırmanın veri analizi biçimine yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma da nicel araştırma yöntemlerinden olan betimsel nitelikte tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri önceki zamandan günümüze kadar olan bir durumu olduğu gibi betimlemeyi hedefleyen araştırmaları kapsamaktadır. Araştırmayı konu edinen olguların tümü kendi durumları içinde var olduğu gibi açıklanmasıdır. Onları herhangi bir şekilde farklılaştırma, etkileme çabası gösterilmez (Karasar, 2013).

3.2.Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini 2020-2021 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Batman Spor Lisesinde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Batman Spor Lisesinin okul müdürlüğünden alınan istatistiki verilere göre, 2020-2021 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Batman Spor Lisesinin 9, 10, 11 ve 12. sınıflarında 93 kız ve 140 erkek öğrenci olmak üzere toplam 233 öğrenci öğrenim görmektedir (Ek-1). Araştırmada evrenin tümüne ulaşılmaya çalışıldığından örneklem alınma yoluna gidilmemiştir. Araştırmanın evrenini oluşturan öğrencilere veri toplama aracı, Covid-19 pandemi nedeniyle ilgili okul idaresi ve sınıf öğretmenleri koordinasyonunda çevrimiçi ortamda google forms aracılığıyla katılımcılara ulaştırılmıştır. Veri toplama aracı 01 Şubat-30 Nisan 2021 tarihler arasında çevrimiçi ortamda Google forms ölçek açık tutulmuş ve süre bitiminde veri toplama sistemi otomatik olarak sonlandırılmıştır. Çevrimiçi ortamda yapılan incelemeye göre araştırmaya bazı öğrencilerin ölçeği hatalı doldurduğu tespit edilmiş ve bu kapsamdaki toplam 30 öğrenci araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Sonuç olarak araştırmaya 74 kız ve 129 öğrenci olmak üzere toplam 203 öğrenci katılmıştır.

3.3. Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada veriler, araştırmacı tarafından oluşturulan “Kişisel Bilgi Formu” ve öğrencilerin insani değer düzeylerinin tespitine ilişkin Dilmaç (2007) tarafından ortaöğrenim kademesindeki öğrenciler için geliştirilen “İnsani Değerler Ölçeği (İDÖ)” ile toplanmıştır (Ek-2). Kişisel bilgi formunda öğrencilerin bazı demografik değişkenleri belirlemeye yönelik 9 kişisel soru bulunmaktadır. “İnsani Değerler Ölçeği (İDÖ)” nde ise; Sorumluluk (7 madde), Dostluk/Arkadaşlık (7 madde), Barışçı Olma (7 madde), Saygı (7 madde), Hoşgörü (7 madde), Dürüstlük (7 madde) olmak üzere 6 alt boyut ve toplam 42 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki maddeler beş basamaklı “Likert Tipi” (1: Hiçbir Zaman, 2: Nadiren, 3: Arasıra, 4: Sık Sık, 5: Her Zaman) şeklinde puanlanmıştır. Puanların artması/azalması bireylerin insani değer düzeylerinin artması veya azalmasını ifade etmektedir.

Araştırmacı tarafından ölçeğin güvenirlik çalışması için Cronbach’s Alpha iç tutarlılık katsayıları hesaplanmış, ölçeğin alt boyutları olan Sorumluluk için 0.73, Dostluk/Arkadaşlık için 0.69, Barışçı olma için 0.65, Saygı için 0.67, Hoşgörü için 0.70, Dürüstlük için 0.69 ve tüm ölçek için ise 0.92 bulunmuştur. Ayrıca ölçeğin kararlılık katsayıları alt boyutlar itibarı ile Sorumluluk 0.73, Dostluk/Arkadaşlık 0.91, Barışçı olma 0.80, Saygı 0.88, Hoşgörü 0.79, Dürüstlük 0.75 ölçeğin tamamı için ise kararlılık katsayısı 0.87 olarak hesaplanmıştır (Dilmaç, 2007).

Bu araştırmada ise ölçek alt boyutlarının Cronbach’s Alpha iç tutarlılık katsayıları Sorumluluk alt boyutunda 0.60, Dostluk/Arkadaşlık alt boyutunda 0.77, Barışçı olma alt boyutunda 0.55, Saygı alt boyutunda 0.64, Dürüstlük alt boyunda 0.37 ve Hoşgörü alt boyutunda 0.48 olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin tümü için ise 0.87 olarak hesaplanmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin istatistiksel analizi SPSS 22 paket programından yararlanılmıştır. Normallik sınaması için verilerin çarpıklık/basıklık değerlerine bakılmış ve normal dağılım gösteren veriler için parametrik testlerden, bağımsız gruplarda t testi ve tek yönlü varyans analizinden (ANOVA) yararlanılmıştır. ANOVA sonucunda ise farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespitinde ise

Post Hoc testlerinden Tukey HSD ve LSD kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi için $p < ,05$ değeri baz alınmıştır.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgular tablolar halinde sunularak tartışılmıştır.

Bulgular

Tablo 4.1. Araştırmaya Katılan Bireylere Ait Tanımlayıcı Bilgileri

		N	%
Cinsiyet	Kız	74	36,5
	Erkek	129	63,5
Yaş	14-15 Yaş	76	37,4
	16-17 Yaş	69	34,0
	18 Yaş ve üzeri	58	28,6
Disiplin cezası aldınız mı?	Evet	27	13,3
	Hayır	176	86,7
Annenizin Eğitim Durumu?	İlkokul	131	64,5
	Ortaöğretim	31	15,3
	Lisans	23	11,3
	Lisansüstü	18	8,9
Babanızın Eğitim Durumu?	İlkokul	87	42,9
	Ortaöğretim	44	21,7
	Lisans	46	22,7
	Lisansüstü	26	12,8
	Toplam	203	100,0
İlgilendiğiniz Spor Branşı	Bireysel Sporlar	47	23,2
	Takım Sporları	156	76,8
Milli Sporcu musunuz?	Evet	36	17,7
	Hayır	167	82,3
Sınıfınız	9. Sınıf	54	26,6
	10. Sınıf	59	29,1
	11. Sınıf	22	10,8
	12. Sınıf	68	33,5
Ailenizin Gelir Durumu?	1000-1500 TL	43	21,2
	1501-2000 TL	23	11,3
	2001-2500 TL	36	17,7
	2501-3000 TL	33	16,3
Toplam		203	100,0

Tablo 4.1; Katılımcıların cinsiyet değişkenleri incelendiğinde % 63,5 (129 kişi) erkek, % 36,5'nin (74 kişi) ise kadın katılımcıların oluşturdukları görülmektedir. Yaş değişkenleri incelendiğinde ise 14-15 yaş aralığındaki öğrencilerin % 37,4 (76 kişi), 16-17 yaş aralığının % 34,0 (69 kişi), 18 Yaş ve üzeri öğrencilerin ise % 28,6 (58

kişi) ile katılım sağladıkları görülmektedir. Disiplin cezası alan öğrencilerin dağılımı incelendiğinde % 86,7'nin (176 kişi) hayır, % 13,3'nin (27 kişi) evet diyerek disiplin cezasına maruz kaldıkları görülmektedir. Katılımcılarının annelerinin eğitim durumları incelendiğinde daha çok ilkokul mezunu % 64,5 (131 kişi), ortaöğretim % 15,3 (31 kişi), lisans % 11,3 (23 kişi), lisansüstü ise % 8,9 (18 kişi) ile katılım sağladıkları tespit edilmiştir. Katılımcı öğrencilerin babalarının eğitim durumları incelendiğinde daha çok ilkokul mezunu % 42,9 (87 kişi), ortaöğretim % 21,7 (44 kişi), lisans % 22,7 (46 kişi), lisansüstü ise % 12,8 (26 kişi) ile katılım sağladıkları tespit edilmiştir. Katılımcıların ilgilenmiş oldukları spor alanlarının % 76,8 (156 kişi) ile takım sporları, % 23,2 (47 kişi) ile bireysel sporlarla ilgilendikleri görülmektedir. Katılımcı öğrencilerin milli sporcu olup olmadıkları incelendiğinde % 82,3 (167 kişi) milli sporcu olmadıkları, % 17,7'nin (36 kişi) ise milli sporcu oldukları görülmektedir. Öğrencilerin kaçınıcı sınıfta oldukları incelendiğinde ise % 33,5'nin (68 kişi) 12. sınıf, % 10,8'nin (22 kişi) 11. sınıf, % 29,1'nin (59 kişi) 10.sınıf % 26,6'nin (54 kişi) 9. Sınıfta öğrenim gördükleri görülmektedir. Öğrencilerin ailelerinin gelir durumları incelendiğinde ise 1000-1500 TL geliri olanların % 21,2 (43 kişi), 1501-2000 TL arasında olanların % 11,3 (23 kişi), 2001-2500 TL arasında geliri olanların % 17,7 (36 kişi), 2051-3000 TL arasında gelir olanların % 16,3 (33 kişi) oldukları görülmektedir.

Tablo 4.2. Ölçek Alt Boyutlarına Ait Betimsel İstatistik Sonuçları

	N	$\bar{X}$	SS	Çarpıklık	Basıklık	Min	Max
Sorumluluk	203	26,96	4,564	-0,926	0,320	12,00	35,00
Dostluk/Arkadaşlık	203	26,76	5,462	-1,013	0,477	11,00	35,00
Barışçı Olma	203	26,11	4,612	-0,643	-0,318	11,00	35,00
Saygı	203	28,21	4,709	-0,681	-0,159	9,00	35,00
Dürüstlük	203	21,86	3,775	-0,696	-0,379	7,00	35,00
Hoşgörü	203	23,54	4,710	-0,778	-0,081	11,00	35,00

Tablo 4.2; incelendiğinde; spor lisesi öğrencilerinin en yüksek insani değer düzeyini “Saygı” ($\bar{X}$ =28,21 SS=4,70), en düşük insani değer düzeyini ise “Hoşgörü” ($\bar{X}$ =23,54 SS=4,71) alt boyutlarında sergiledikleri görülmektedir. Diğer alt boyutlar olan “Sorumluluk” ($\bar{X}$ =26,96 SS=4,56) ikinci sırada,

“Dostluk/Arkadaşlık” ($\bar{X}$ =26,76 SS=5,46) üçüncü sırada, “Barışçı olma” ($\bar{X}$ =26,11 SS=4,61) dördüncü sırada, “Dürüstlük” ($\bar{X}$ =21,86 SS=3,77) ise beşinci sırada öğrencilerin insani değer düzeylerini belirledikleri tespit edilmiştir.

Tablo 4,2; incelediğinde ölçeğin tüm alt boyutlarından elde edilen puanların çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1,5 ile +1,5 arasında kaldığı görülmektedir. Bu sonuca göre ölçekte elde edilen verilerin normal dağılım gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2013).

Tablo 4.3. İnsanı Değerler Ölçeği Alt Boyutlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Analiz Sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	t	p
Sorumluluk	Kadın	74	26,85	4,67	-0,25	,79
	Erkek	129	27,02	4,51		
Dostluk/Arkadaşlık	Kadın	74	26,14	5,26	-1,21	,22
	Erkek	129	27,11	5,56		
Barışçı Olma	Kadın	74	25,44	4,23	-1,56	,11
	Erkek	129	26,49	4,78		
Saygı	Kadın	74	27,68	4,89	-1,19	,23
	Erkek	129	28,51	4,59		
Dürüstlük	Kadın	74	21,31	3,91	-1,58	,11
	Erkek	129	22,17	3,67		
Hoşgörü	Kadın	74	22,74	4,45	-1,85	,06
	Erkek	129	24,00	4,80		

*p>0,05

Tablo 4.3; incelendiğinde; Sorumluluk (t=-0,25; p>0,05), Dostluk/Arkadaşlık (t=-1,21; p>0,05), Barışçı olma (t=-1,56; p>0,05), Saygı (t=-1,19; p>0,05), Dürüstlük (t=-1,58; p>0,05) ve Hoşgörü (t=-1,85; p>0,05) alt boyutlarında cinsiyet değişkenine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı görülmektedir.

Tablo 4.4. İnsanı Değerler Ölçeği Alt Boyutlarının Spor Branşı Değişkenine Göre Analiz Sonuçları

	İlgilendiğiniz Spor Branşı	N	$\bar{X}$	SS	t	p
Sorumluluk	Bireysel Sporlar	47	27,40	4,75	0,75	,44
	Takım Sporları	156	26,82	4,51		
Dostluk/Arkadaşlık	Bireysel Sporlar	47	27,63	6,05	1,25	,21
	Takım Sporları	156	26,50	5,26		
Barışçı Olma	Bireysel Sporlar	47	27,63	5,44	2,62	,00*
	Takım Sporları	156	25,65	4,24		

Saygı	Bireysel Sporlar	47	29,46	4,22	2,10	,03*
	Takım Sporları	156	27,83	4,79		
Dürüstlük	Bireysel Sporlar	47	24,23	2,60	5,22	,00*
	Takım Sporları	156	21,14	3,78		
Hoşgörü	Bireysel Sporlar	47	25,74	5,63	3,76	,00*
	Takım Sporları	156	22,88	4,19		

*p<0,05

Tablo 4.4; incelendiğinde; Sorumluluk ($t=0,75$ $p>0,05$), Dostluk/Arkadaşlık ($t=1,25$ $p>0,05$) alt boyutlarında spor branşı değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir. Barışçı olma ($t=2,62$ $p<0,05$), Saygı ($t=2,10$; $p<0,05$), Dürüstlük ($t=5,22$; $p<0,05$) ve Hoşgörü ($t=3,76$; $p<0,05$) alt boyutlarında ise anlamlı farklılaşmanın olduğu tespit edilmiştir. Barışçı olma, saygı, dürüstlük ve hoşgörü alt boyutlarında bireysel spor branşıyla ilgilenen öğrencilerin, takım sporları branşında ilgilenen öğrencilere göre insani değer düzeylerinin istatistiksel anlamda daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 4.5. İnsanı Değerler Ölçeği Alt Boyutlarının ‘Milli Sporcu Musunuz’ Değişkenine Göre Analiz Sonuçları

	Milli sporcu musunuz?	N	$\bar{X}$	SS	t	p
Sorumluluk	Evet	36	25,88	5,96	-1,55	,12
	Hayır	167	27,19	4,18		
Dostluk/Arkadaşlık	Evet	36	25,88	6,31	-1,06	,29
	Hayır	167	26,95	5,26		
Barışçı Olma	Evet	36	24,50	5,26	-2,33	,02*
	Hayır	167	26,46	4,40		
Saygı	Evet	36	26,69	5,08	-2,15	,03*
	Hayır	167	28,53	4,57		
Dürüstlük	Evet	36	21,44	4,36	-0,73	,46
	Hayır	167	21,95	3,64		
Hoşgörü	Evet	36	23,08	5,30	-0,65	,51
	Hayır	167	23,64	4,58		

*p<0,05

Tablo 4.5; incelendiğinde; Sorumluluk ($t=-1,55$ $p>0,05$), Dostluk/Arkadaşlık ($t=-1,06$ $p>0,05$), Dürüstlük ($t=-0,73$ $p>0,05$) ve Hoşgörü ($t=-0,65$ $p>0,05$) alt boyutlarında millilik durumu değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir. Barışçı olma ($t=-2,33$; $p<0,05$) ve Saygı ($t=-2,15$; $p<0,05$) alt boyutlarında ise katılımcı öğrencilerin millilik durumu değişkeni incelendiğinde

istatistiksel anlamda bir farklılaşmanın olduğu tespit edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda barışçı olma ve saygı alt boyutlarında milli sporcu olmayan spor lisesi öğrencilerinin, milli sporcu olan spor lisesi öğrencilere göre insani değer düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 4.6. İnsanı Değerler Ölçeği Alt Boyutlarının ‘Disiplin Cezası Aldınız Mı?’ Değişkenine Göre Analiz Sonuçları

	Disiplin Cezası aldınız mı?	N	$\bar{X}$	SS	t	p
Sorumluluk	Evet	27	24,92	5,51	-2,52	,01*
	Hayır	176	27,27	4,33		
Dostluk/Arkadaşlık	Evet	27	25,51	7,32	-1,27	,20
	Hayır	176	26,95	5,11		
Barışçı Olma	Evet	27	23,25	6,24	-3,55	,00*
	Hayır	176	26,55	4,16		
Saygı	Evet	27	27,37	5,09	-0,99	,32
	Hayır	176	28,34	4,64		
Dürüstlük	Evet	27	21,85	4,27	-0,01	,98
	Hayır	176	21,86	3,70		
Hoşgörü	Evet	27	22,00	6,03	-1,84	,06
	Hayır	176	23,78	4,44		

*p<0,05

Tablo 4.6; incelendiğinde; Dostluk/Arkadaşlık (t=-1,27 p>0,05), Saygı (t=-0,99 p>0,05), Dürüstlük (t=-0,01 p>0,05) ve Hoşgörü (t=-1,84 p>0,05) alt boyutlarında öğrencilerin almış oldukları disiplin cezası değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir. Sorumluluk (t=-2,52; p<0,05) ve Barışçı olma (t=3,55; p<0,05) alt boyutları incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşmanın olduğu tespit edilmiştir. İnsani değerler ölçeğinin sorumluluk ve barışçı olma alt boyutlarında disiplin cezası almayan öğrencilerin, disiplin cezası alan öğrencilere göre insani değer düzeylerinin daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 4.7. İnsanı Değerler Ölçeği Alt Boyutlarının ‘Yaş’ Değişkenine Göre Analiz Sonuçları

	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	f	p	Anlamlı Fark
Sorumluluk	Gruplar arası	20,86	2	10,43	0,49	,60
	Gruplar içi	4186,82	200	20,93		
	Toplam	4207,68	202			
Dostluk/Arkadaşlık	Gruplar arası	52,86	2	26,43	0,88	,41
	Gruplar içi	5973,78	200	29,86		
	Toplam	6026,64	202			

	Toplam	6026,65	202			
	Gruplar arası	52,47	2	26,23		
Barışçı Olma	Gruplar içi	4245,92	200	21,23	1,23 ,29	-
	Toplam	4298,39	202			
	Gruplar arası	116,11	2	58,05		
Saygı	Gruplar içi	4363,77	200	21,81	2,66 ,07	-
	Toplam	4479,89	202			
	Gruplar arası	25,50	2	12,75		
Dürüstlük	Gruplar içi	2854,63	200	14,27	0,89 ,41	-
	Toplam	2880,13	202			
	Gruplar arası	387,86	2	193,93		
Hoşgörü	Gruplar içi	4094,44	200	20,4	9,47 ,00*	1-2
	Toplam	4482,30	202			1-3

*p<0,05

1: 14-15 yaş, 2: 16-17 yaş, 3: 18 ve üzeri

Tablo 4.7; incelendiğinde; Sorumluluk ($f=0,49$; $p>0,05$), Dostluk/Arkadaşlık ($f=0,88$; $p>0,05$), Barışçı olma ($f=1,23$; $p>0,05$), Saygı ($f=2,66$; $p>0,05$) ve Dürüstlük ($f=0,89$; $p>0,05$) alt boyutlarında katılımcıların yaş değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir. Sadece Hoşgörü ($f=9,47$; $p<0,05$) alt boyutunda anlamlı farklılaşmanın olduğu tespit edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda insani değerler ölçeğinin hoşgörü alt boyutunda 14-15 yaş aralığındaki öğrencilerin 16-17 yaş aralığındaki öğrencilere, 14-15 yaş aralığındaki öğrencilerin 18 yaş ve üzerinde olan öğrencilere göre insani değer düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 4.8. İnsanı Değerler Ölçeği Alt Boyutlarının ‘Sınıf’ Değişkenine Göre Analiz Sonuçları

	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	f	p	Anlamlı Fark
	Gruplar arası	170,50	3	56,83		
Sorumluluk	Gruplar içi	4037,18	199	20,28	2,80 ,04*	1-2
	Toplam	4207,68	202			1-3
	Gruplar arası	434,51	3	144,83		
Dostluk/Arkadaşlık	Gruplar içi	5592,13	199	28,10	5,15 ,00*	1-2
	Toplam	6026,65	202			2-4
	Gruplar arası	153,80	3	51,26		
Barışçı Olma	Gruplar içi	4144,58	199	20,82	2,46 ,06	-
	Toplam	4298,39	202			
Saygı	Gruplar arası	164,37	3	54,79	2,52 ,05	-

	Gruplar içi	4315,51	199	21,68			
	Toplam	4479,89	202				
	Gruplar arası	20,46	3	6,82			
Dürüstlük	Gruplar içi	2859,67	199	14,37	0,47	,70	-
	Toplam	2880,13	202				
	Gruplar arası	232,32	3	77,44			
Hoşgörü	Gruplar içi	4249,98	199	21,35	3,62	,01*	1-4
	Toplam	4482,30	202				

*p<0,05
1: 9. Sınıf, 2: 10. Sınıf, 3: 11. Sınıf, 4: 12. Sınıf

Tablo 4.8; incelendiğinde; Barışçıl olma ($f=2,46$ $p>0,05$), Saygı ($f=2,52$ $p>0,05$) ve Dürüstlük ($f=0,47$ $p>0,05$) alt boyutlarında sınıf değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir. Sorumluluk ($f=2,80$; $p<0,05$) alt boyutunda, Dostluk/Arkadaşlık ($f=5,15$; $p<0,05$) alt boyutunda ve Hoşgörü ($f=3,62$; $p<0,05$) alt boyunda anlamlı bir farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda Sorumluluk alt boyutunda 9. sınıf öğrencileri ile 10. sınıf öğrencileri ve 9. sınıf öğrencileri ile 11. sınıf öğrencilerinden, Dostluk/Arkadaşlık alt boyutunda 9. sınıf öğrencileri ile 10. sınıf öğrencileri ve 10. sınıf öğrencileri ile 12. sınıf öğrencilerinden, Hoşgörü alt boyutunda ise 9. sınıf öğrencileri ile 12. sınıf öğrencilerinin insani değer düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Spor lisesi öğrencilerinin sınıf kademeleri ilerledikçe insani değerlerinin 'de yükseldiği söylenebilir.

Tablo 4.9. İnsanı Değerler Ölçeği Alt Boyutlarının ‘Anne Eğitim Durumu’ Değişkenine Göre Analiz Sonuçları

		Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	f	p	Anlamlı Fark
Sorumluluk	Gruplar arası	210,17	3	70,05			
	Gruplar içi	3997,51	199	20,08	3,48	,01*	1-2
	Toplam	4207,68	202				2-3
Dostluk/Arkadaşlık	Gruplar arası	29,63	3	9,88			
	Gruplar içi	5997,01	199	30,13	0,32	,80	-
	Toplam	6026,65	202				
Barışçı Olma	Gruplar arası	144,68	3	48,22			
	Gruplar içi	4153,70	199	20,87	2,31	,07	-
	Toplam	4298,39	202				
Saygı	Gruplar arası	219,83	3	73,27			
	Gruplar içi	4260,06	199	21,40	3,42	,01*	1-2
	Toplam	4479,89	202				2-3

Dürüstlük	Gruplar arası	63,12	3	21,04	1,48 ,21	-
	Gruplar içi	2817,01	199	14,15		
	Toplam	2880,13	202			
Hoşgörü	Gruplar arası	65,89	3	21,96	0,99 ,39	-
	Gruplar içi	4416,41	199	22,19		
	Toplam	4482,30	202			

*p<0,05

1: İlköğretim, 2: Ortaöğretim, 3: Lisans,4: Lisansüstü

Tablo 4.9; incelendiğinde; Dostluk/ Arkadaşlık ($f=0,32$ $p>0,05$), Barışçıl olma($f=2,31$ $p>0,05$), Dürüstlük($f=1,48$ $p>0,05$) ve Hoşgörü ($f=0,99$ $p>0,05$) alt boyutlarında katılımcıların annelerinin eğitim durum değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir. Sadece Sorumluluk ($f=3,48$; $p<0,05$) ve Saygı ($f=3,42$; $p<0,05$) alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Sorumluluk ve saygı alt boyutlarında ilköğretim mezunu olan ile ortaöğretim mezunu olana ve ortaöğretim mezunu olan ile lisans mezunu olana göre insani değer düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 4.10. İnsanı Değerler Ölçeği Alt Boyutlarının ‘Baba Eğitim Durumu’ Değişkenine Göre Analiz Sonuçları

		Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	f	p	Anlamlı Fark
Sorumluluk	Gruplar arası	92,65	3	30,88	1,49 ,21	-	
	Gruplar içi	4115,02	199	20,67			
	Toplam	4207,68	202				
Dostluk/Arkadaşlık	Gruplar arası	87,81	3	29,27	0,98 ,40	-	
	Gruplar içi	5938,83	199	29,84			
	Toplam	6026,65	202				
Barışçı Olma	Gruplar arası	44,10	3	14,70	0,68 ,56	-	
	Gruplar içi	4254,28	199	21,37			
	Toplam	4298,39	202				
Saygı	Gruplar arası	68,45	3	22,81	1,02 ,38	-	
	Gruplar içi	4411,43	199	22,16			
	Toplam	4479,89	202				
Dürüstlük	Gruplar arası	61,14	3	20,38	1,43 ,23	-	
	Gruplar içi	2818,99	199	14,16			
	Toplam	2880,13	202				
Hoşgörü	Gruplar arası	105,37	3	35,12	1,59 ,19	-	
	Gruplar içi	4376,92	199	21,99			
	Toplam	4482,30	202				

*p<0,05

1: İlköğretim, 2: Ortaöğretim, 3: Lisans,4: Lisansüstü

Tablo 4.10: incelendiğinde; Sorumluluk ($f=1,49$; $p>0,05$), Dostluk/Arkadaşlık ($f=0,98$; $p>0,05$), Barışçıl olma ($f=0,68$; $p>0,05$), Saygı ($f=1,02$; $p>0,05$), Dürüstlük ($f=1,43$; $p>0,05$) ve Hoşgörü ($f=1,59$; $p>0,05$) alt boyutlarında katılımcıların babalarının eğitim durumu değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir.

Tablo 4.11. İnsanı Değerler Ölçeği Alt Boyutlarının ‘Aile Gelir Durumu’ Değişkenine Göre Analiz Sonuçları

		Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	f	p	Anlamlı Fark
Sorumluluk	Gruplar arası	130,45	4	32,61	1,58	,18	-
	Gruplar içi	4077,22	198	20,59			
	Toplam	4207,68	202				
Dostluk/Arkadaşlık	Gruplar arası	173,16	4	43,29	1,46	,21	-
	Gruplar içi	5853,48	198	29,56			
	Toplam	6026,65	202				
Barışçı Olma	Gruplar arası	189,20	4	47,30	2,27	,06	-
	Gruplar içi	4109,19	198	20,75			
	Toplam	4298,39	202				
Saygı	Gruplar arası	59,37	4	14,84	0,66	,61	-
	Gruplar içi	4420,51	198	22,32			
	Toplam	4479,89	202				
Dürüstlük	Gruplar arası	33,16	4	8,29	0,57	,68	-
	Gruplar içi	2846,97	198	14,37			
	Toplam	2880,13	202				
Hoşgörü	Gruplar arası	170,89	4	42,72	1,96	,10	-
	Gruplar içi	4311,40	198	21,77			
	Toplam	4482,30	202				

*p<0,05

1: 1000-1500 TL, 2: 1501-2000 TL, 3: 2001-2500 TL,4: 2501-3000 TL

Tablo 4.11: incelendiğinde; Sorumluluk ($f=1,58$ $p>0,05$), Dostluk/Arkadaşlık ($f=1,46$; $p>0,05$), Barışçı olma ($f=2,27$; $p>0,05$), Saygı ($f=0,66$; $p>0,05$), Dürüstlük ($f=0,57$; $p>0,05$) ve Hoşgörü ($f=1,96$; $p>0,05$) alt boyutlarında aile gelir durumu değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir.

Tartışma

Bu çalışmada, spor lisesi öğrencilerinin bazı kişisel özelliklerinin insani değer düzeyleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda spor lisesinde öğrenim gören

öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre insani değer düzeylerinin tüm alt boyutlarında anlamlı olarak değişmediği saptanmıştır. Alan yazında çeşitli katılımcıların insani değer düzeylerinin incelendiği çalışmalarda benzer sonuçlar olduğu gibi farklı sonuçların da olduğu görülmektedir.

Keleş ve Yoncalık (2019) tarafından yapılan çalışmada beden eğitimi ve spor dersi ve ilköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinde değerler eğitimi çalışmasında, cinsiyetleri göre değerler eğitimi düzeylerinde anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı tespit etmiştir. Özkan ve Soylu (2014), eğitim fakültesi öğrencilerine yaptıkları çalışmada katılımcıların benimsedikleri temel insani değerler ile cinsiyetleri arasında, temel değerler eğitimi düzeylerinde anlamlı bir farklılaşmanın olmadığını belirtmiştir. Li'nin (2006), Kanada'da yaptığı benzer çalışmada 7, 8 ve 9. Sınıf öğrencilerinde insani değer düzeyleri ile cinsiyet değişkeninin herhangi bir farklılaşmanın olmadığını belirtmiştir. Şirin (2019), ortaokul öğrencilerinin insani değerleri üzerine yapmış olduğu çalışmada katılımcıların cinsiyet değişkenleri arasında anlamlı bir ilişkiye ulaşamamıştır. Alan yazında ulaşılan bu sonuçlar çalışma bulgularımızla örtüşmektedir.

Alan yazın incelendiğinde, Sağın ve Karabulut (2019), beden eğitimi ve spor dersine yönelik ortaokul öğrencilerinin değer düzeylerinin incelenmesi çalışmasında, cinsiyet değişkenine göre farkındalık alt boyutunda kız öğrenciler lehine anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Işıkgöz ve ark. (2018), ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersine yönelik değer düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemiş oldukları çalışmada, cinsiyet değişkenine göre farkındalık kadın öğrencilerin milli kültür ve beraberlik alt boyutlarında, erkek öğrencilerin sağlıklı yaşam ve beslenme alt boyutunda gösterdikleri değer düzeyleri daha üst seviyede olduğu görülmüştür.

Büyükyıldırım (2013) tarafından yapılan çalışmada siber mağdur olma, insani değerler ve sosyodemografik değişkenlerin cinsiyetler arasında farklılık gösterdiği söylemektedir. Yiğit ve Dilmaç (2015) tarafından yapılan çalışmada ortaöğretimde öğrencilerinin sahip oldukları insani değerler ile akademik erteleme davranışlarının cinsiyet değişkenine göre insani değer düzeyleri tüm alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir. Benzer şekilde Kılınç ve Gündüz (2017)

tarafından lise öğrencilerine yapılan çalışmada siber duyarlılık, internet bağımlılığı ve insani değerlerinin incelenmesinde, katılımcıların cinsiyet değişkenine göre insani değerler puanları incelenmiş ve erkek öğrencilerin, kız öğrencilerin puanlarına göre daha düşük olduğu görülmektedir. Alan yazında ulaşılan bu sonuçlar çalışma bulgularımızla örtüşmemektedir. Farklı sonuçların elde edilmesi araştırmaların yürütüldüğü örneklem grubunun nicelik ve niteliğinden kaynaklandığı söylenebilir.

Spor lisesi öğrencilerine yapmış olduğumuz çalışmada yaş değişkenleri incelendiğinde, insani değer düzeyleri ölçeğinin sorumluluk, dostluk/arkadaşlık, barışçı olma, saygı ve dürüstlük alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı tespit edilmiştir. Katılımcı öğrencilerin sadece insani değerler ölçeğinin hoşgörü alt boyutunda anlamlı farklılığın olduğu görülmektedir. Işıkgöz ve ark. (2018), ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersine yönelik değer düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemiş oldukları çalışmada, yaş değişkeni göre alt boyutlardan milli kültür ve beraberlik ile spor kültürü alt boyutlarında anlamlı olarak değiştiğini tespit etmişlerdir. Alan yazında ulaşılan bu çalışma bulgularımızla paralellik göstermektedir.

Yiğit ve Dilmaç (2015) tarafından yapılan çalışmada ortaöğretimde öğrencilerinin sahip oldukları insani değerler ile akademik erteleme davranışlarının katılımcıların yaş değişkenine göre insani değer düzeylerinin tüm alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığını tespit etmişlerdir. Kılıç (2020) tarafından yapılan çalışmada lise öğrencilerinin manevi ve insani değerler eğilimlerini incelemiş ve katılımcıların yaş değişkeninde başarı algısı, aile tutum algısı, sosyal medya kullanımı süresi ve sosyal medya kullanım amacı değişkenleri insani değer düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı tespit edilmiştir. Alan yazında ulaşılan bu sonuçlar çalışma bulgularımızla örtüşmemektedir.

Spor lisesi öğrencilerine yapmış olduğumuz çalışmada sınıf değişkeni incelendiğinde insani değer düzeyleri ölçeğinin barışçı olma, saygı ve dürüstlük alt boyutlarında gruplar arasında anlamlı olarak bir farklılaşmanın olmadığı saptanmıştır. Alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde. Kılınç ve Gündüz (2017) tarafından lise öğrencilerine yapılan çalışmada siber duyarlılık, internet bağımlılığı ve insani değerlerinin incelenmesinde, sınıf seviyelerine göre sergiledikleri insani

değerler durumları yönünden anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı tespit edilmiştir. Alan yazında ulaşılan bu sonuç çalışma bulgularımızla benzerlik göstermektedir.

Diğer alt boyutlardan sorumluluk, dostluk/arkadaşlık ve hoşgörü alt boyutlarında gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde, genel olarak bakıldığında katılımcıların ileriki sınıflara ulaştıklarında insani değer düzeylerinde olumlu bir artış olduğu söylenebilir. Alanda yapılan farklı araştırmalar incelendiğinde; Kılıç (2020), lise öğrencilerinin manevi ve insani değerler eğilimi üzerine yaptığı çalışmada, sınıf değişkenine göre arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu tespit etmiştir. Benzer çalışmada Sağın ve Karabulut (2019) tarafından yapılan beden eğitimi ve spor dersine yönelik ortaokul öğrencilerinin değer seviyelerinin incelediği çalışmada, sınıf değişkenine göre beden eğitimi dersi değer seviyelerine ele alındığında; spor kültürü, sağlıklı yaşam ve beslenme, dayanışma, saygı, milli kültür ve beraberlik alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılaşma olduğu tespit etmişlerdir.

Diğer bir çalışmada Işıkgöz ve ark. (2018), ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersine yönelik değer düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemiş oldukları çalışmada, sınıf değişkenine göre öğrencilerin değer düzeyleri sadece dayanışma ve spor kültürü alt boyutlarında anlamlı olarak farklılaşma olduğunu belirtmişlerdir. Yiğit ve Dilmaç (2015) tarafından yapılan ortaöğretimde öğrencilerinin sahip oldukları insani değerler ile akademik erteleme davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi çalışmasında, sınıf değişkeninin insani değer düzeylerinden saygı alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığını ifade etmişlerdir. Alan yazında ulaşılan bu sonuçlar çalışma bulgularımızı desteklemektedir.

Spor lisesi öğrencilerine yapmış olduğumuz çalışmada spor branşı değişkenine göre insani değer düzeyleri ölçeğinin sorumluluk ve dostluk/arkadaşlık alt boyutlarında anlamlı bir değişimin olmadığı saptanmıştır. Alanda yapılan araştırmalar incelendiğinde; Keleş ve Yoncalık (2019) tarafından yapılan çalışmada beden eğitimi ve spor dersi ve ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinde değerler eğitiminde, öğrencilerin yaptıkları takım sporları ve bireysel sporların karşılaştırılması sonucunda takım sporları yapan öğrencilerin, bireysel spor yapan öğrencilere göre

puanlarının daha düşük olduğu; fakat herhangi anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Alanda yapılan literatür taramasında ulaşılan bu sonuçlar çalışma bulgularımızla örtüşmektedir.

Diğer alt boyutlar incelendiğinde barışçı olma, saygı, dürüstlük ve hoşgörü alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşmanın olduğu görülmektedir. Öğrencilerin genel olarak bireysel sporlarda insani değer düzeylerinde olumlu artış olduğu görülmektedir. Alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde Işıkgöz ve ark. (2018), ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersine yönelik değer düzeylerini çeşitli değişkenler açısından inceledikleri çalışmalarında, takım sporcusu olma değişkenine göre; saygı, sağlıklı yaşam ve beslenme, dayanışma ve spor kültürü değer düzeyleri anlamlı olarak değiştiğini tespit etmişlerdir. Alan yazında ulaşılan bu sonuçlar çalışma bulgularımızla paralellik göstermektedir.

Spor lisesi öğrencilerine yapmış olduğumuz çalışmada millilik durumu değişkeni incelendiğinde insani değer düzeyleri ölçeğinin alt boyutlarından sorumluluk, dostluk/arkadaşlık, dürüstlük ve hoşgörü alt boyutlarında istatistiksel anlamda bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Diğer alt boyutlar incelendiğinde ise barışçı olma ve saygı katılımcıların millilik durumlarında istatistiksel olarak bir farklılaşmanın olduğu görülmüştür. Barışçı olma ve saygı alt boyutlarında milli sporcu olmayan öğrencilerin, milli sporcu olan öğrencilere göre insani değer düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Spor lisesi öğrencilerine yapmış olduğumuz çalışmada aile gelir durumu değişkeni ile insani değer düzeylerinin ölçeğin tüm alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olmadığı saptanmıştır. Alan yazında insani değerler ile ilgili çalışmalar incelendiğinde; Kılıç (2020) tarafından yapılan çalışmada lise öğrencilerinin manevi ve insani değerler eğilimi, ekonomik durumuna göre anlamlı bir ilişki olduğunu saptamıştır. Bu araştırmanın sonucu araştırmamız ile örtüşmemektedir. Diğer bir çalışmada Işıkgöz ve ark. (2018) tarafından yapılan çalışmada ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersine yönelik değer düzeylerini çeşitli değişkenler açısından inceledikleri araştırmalarında, aile gelir durumu değişkenine göre sadece milli kültür ve beraberlik ile sağlıklı yaşam ve beslenme alt boyutlarında anlamlı olarak değişmektedir. Benzer çalışmada Kılınç ve

Gündüz (2017) tarafından yapılan araştırmada lise öğrencilerinin siber duyarlılık, internet bağımlılığı ve insani değerlerinin incelenmesi üzerine yapmış oldukları çalışmada, ailelerinin gelir seviyelerine göre yapılan analiz sonucunda anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmalar yapmış olduğumuz çalışma ile paralellik göstermemektedir.

Spor lisesi öğrencilerine yapmış olduğumuz çalışmada disiplin cezası değişkeni incelendiğinde insani değer düzeylerinin ölçeğin dostluk/arkadaşlık, saygı, dürüstlük ve hoşgörü alt boyutlarında istatistiksel anlamda bir değişikliğin olmadığı tespit edilmiştir. Barışçı olma ve Sorumluluk alt boyutları arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu görülmektedir. İnsani değerler ölçeğinin sorumluluk ve barışçı olma alt boyutlarında disiplin cezası almayan öğrencilerin, disiplin cezası alan öğrencilere göre insani değer düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bunun nedeni öğrencilerin sorumluluklarını yerine getirdiği ve arkadaşlık ilişkilerine önem verdiği düşünülmektedir.

Spor lisesi öğrencilerine yapmış olduğumuz çalışmada annelerinin eğitim durumu değişkeni ile insani değer düzeylerinin ölçeğin sorumluluk ve saygı alt boyutlarında istatistiksel anlamda bir farklılaşmanın olduğu görülmektedir. Sorumluluk ve saygı alt boyutlarında ilköğretim mezunu olan katılımcılar ile ortaöğretim mezunu olan katılımcılar, ortaöğretim mezunu olan katılımcılar ile lisans mezunu katılımcılara arasında istatistiksel anlamda insani değer düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Annelerin eğitim seviyesi arttıkça insani değer düzeylerinde artış olduğu söylenebilir.

Alan yazında insani değerler ile ilgili çalışmalar incelendiğinde, araştırmamızı destekleyen bir çalışma Yiğit ve Dilmaç (2015) tarafından yapılan çalışmada ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilerinin sahip oldukları insani değerler ile akademik erteleme davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi çalışmasında, anne eğitim değişkenine göre saygı ve dürüstlük alt boyutunun puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. Benzer bir çalışmada ise Kılıç (2020) tarafından yapılan çalışmada lise öğrencilerinin manevi ve insani değerler eğilimi çalışmasında, anne eğitimi durumuna göre anlamlı bir farklılaşma olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaların bu sonuçları araştırma

bulgularımızla kısmen benzerlik göstermektedir. Diğer bir çalışmada ise Işıkgöz ve ark. (2018) tarafından yapılan çalışmada ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersine yönelik değer düzeylerini çeşitli değişkenler açısından inceledikleri araştırmalarında, anne eğitim değişkenine göre anlamlı olarak değişmemektedir. Farklı bir çalışma olan Kılınç ve Gündüz (2017) tarafından yapılan lise öğrencilerinin siber duyarlılık, internet bağımlılığı ve insani değerlerinin incelenmesi çalışmasında, annelerin eğitim düzeyine göre lise öğrencilerinin insani değerler durumları arasında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı tespit edilmiştir. Alan yazındaki bu sonuçlar ile araştırmamızın bulguları örtüşmemektedir.

Spor lisesi öğrencilerine yapmış olduğumuz çalışmada babalarının eğitim durumu değişkeni incelendiğinde istatistiksel anlamda insani değer düzeyleri ölçeğinin tüm alt boyutlarında anlamlı olarak değişmediği saptanmıştır.

Işıkgöz ve ark. (2018) tarafından yapılan ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersine yönelik değer düzeylerini çeşitli değişkenler açısından inceledikleri çalışmalarında, baba eğitim değişkenine göre anlamlı olarak değişmediğini tespit etmişlerdir. Diğer bir çalışmada Kılınç ve Gündüz (2017) tarafından yapılan ortaöğretim öğrencilerinin siber duyarlılık, internet bağımlılığı ve insani değerlerinin inceledikleri çalışmada, katılımcıların babalarının eğitim düzeyine göre ortaöğretim öğrencilerinin babalarının eğitim düzeyleri ile insani değer düzeylerinde anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı ifade etmişlerdir. Bu çalışmalar çalışmamızla paralellik göstermektedir.

Farklı çalışmalarda ise Kılıç (2020) tarafından yapılan lise öğrencilerinin manevi ve insani değerler eğilimi isimli çalışmasında, katılımcıların babalarının eğitim durumuna göre genel ortalama düzeyinde anlamlı bir ilişki tespit etmişlerdir. Diğer çalışmada Yiğit ve Dilmaç (2015) tarafından yapılan ortaöğretim öğrencilerinin sahip oldukları insani değerler ile akademik erteleme davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi çalışmasında, katılımcıların babalarının eğitim değişkenine göre insani değerler ölçeğinin sorumluluk, dürüstlük ve hoşgörü alt boyutunda anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır. Bu çalışmalar çalışmamızla paralellik göstermemektedir.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Sonuç

Batman Spor Lisesinde öğrenim gören öğrencilerin çeşitli demografik değişkenlerine göre insani değer düzeylerinin incelendiği bu çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır;

Araştırmada spor lisesi öğrencilerinin genel olarak insani değer düzeylerinin ortalamasının üstünde olumlu çıktığı, öğrencilerin “saygı” alt boyutunda en yüksek, “dürüstlük” alt boyutunda ise en düşük insani değerler sergiledikleri görülmüştür.

Sonuç olarak; spor lisesi öğrencilerinin insani değer düzeyleri incelendiğinde özellikle yaş, anne eğitim durumu, sınıf seviyesi, millilik durumu, disiplin cezası durumu ve spor branşı gözlemlendiğinde anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir. Yaş ile sınıf seviyesi paralel olarak yükseldikçe insani değer düzeylerinde düşüş olduğu, annelerin eğitim durumu yükseldikçe öğrencilerin insani değer düzeylerinde olumlu yönde artış olduğu ve spor branşına bakıldığında ise öğrencilerin özellikle bireysel sporlarda insani değer düzeylerinde olumlu bir artış olduğu görülmektedir. Genel olarak gözlemlendiğinde spor lisesi öğrencilerinin çeşitli demografik değişkenlerine göre insani değer düzeylerinin yüksek olduğu söylenilebilir.

Öneriler

Okullarda öğretim programları içerisindeki kök değerlerin, eğitim-öğretim sürecinde daha fazla yer alması sağlanabilir.

Nicel yaklaşımla ele alınan bu araştırma, nitel yaklaşımla ele alınarak daha derinlemesine sonuçlar elde edilebilir.

Beden eğitimi ve spor derslerinde, insani değerlerin önemine ilişkin öğrencilerde farkındalık yaratacak yaşantılara sıklıkla yer verilebilir.

İnsani değerler ve spor başlığı altında birçok kavram daha ayrıntılı hale getirilmeli ve yeni araştırmalara konuları oluşturulmalıdır.

Spor müsabakalarında fairplay veya sporda centilmenlik adına yaşanan iyi örneklere, ders uygulamalarında sıklıkla yer verilebilir.

Araştırma farklı lise türleri üzerinde ele alınarak, değerler eğitimi konusunda spor liselerinin genel görünümü elde edilebilir.

Araştırma sadece Batman ilindeki Spor Lisesi öğrencilerinden elde edilen veriler ile sınırlı olduğundan, ülke çapında araştırma yapılarak daha kapsamlı veriler edilebilir.

KAYNAKÇA

- Açak, M. (2005). *Beden Eğitimi Öğretmeninin El Kitabı*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Akari, Ö. (2019). *Değerler Eğitimi Açısından Spor, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının Değerlerinin İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbaş, O. (2008). “Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış”. *Değerler Eğitimi Dergisi*. Cilt. 6. Sayı. 16, 9-27. (URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/302506>)
- Aracı, H. (1998). *Okullarda Beden Eğitimi*. İstanbul: Motif Ofset Yayıncılık.
- Aracı, H. (1999). *Öğretmen ve Öğrenciler İçin Okullarda Beden Eğitimi*. Ankara: Bağırhan Yayınevi.
- Aras, Ö. (2013). *İlköğretim Kurumları İkinci Kademe Öğrenim Gören Öğrenci ve Görev Yapan Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Beden Eğitimi Dersine Yönelik Görüş ve Tutumlarının İncelenmesi (Kars İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Arıkan, G. (2015). *Spor Lisesi ve Anadolu Lisesi Öğrencilerinde Okula Aidiyet Duygusu ve Okul Yaşam Kalitesinin İncelenmesi: Güneydoğu Anadolu Bölgesi Örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Adana.
- Arsıantürk, Z. ve Amman T. (2011). *Sosyoloji*. İstanbul: Çamlıca Yayınları,.
- Atalay, Y. Ö. (2008). *Felsefi Açından Tolerans ve Hoşgörü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Ateş, E. (2021). *Ortaokul Öğrencilerinin Beden Eğitimi ve Spor Dersinde Sergiledikleri Sportmenlik Davranışlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Ayaydın, A. (2013). “Güzel Sanatlar ve Spor Liselerinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri: Öğretmenlerin Görüşleri”. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Cilt. 8. Sayı. 16, 435-453. (URL: <https://app.trdizin.gov.tr/makale/TVRJME1USTFOUT09/guzel-sanatlar-ve->

spor-liselerinde-karsilasilan-sorunlar-ve-cozum-onerileri-ogretmenlerin-gorusleri)

- Aydın, M. (2011). “Değerler, İşlevleri ve Ahlak”. Eğitime Bakış Dergisi. Cilt. 7. Sayı. 19, 39-45. (URL: <https://silo.tips/download/deerler-levleri-ve-ahlak>)
- Baloğlu, M. ve Balgalmış, E. (2005). “İlköğretim ve Ortaöğretim Yöneticilerinin Özdeğerlerinin Betimlenmesi Tokat İli Örneği”. Değerler Eğitimi Dergisi. Cilt. 3. Sayı. 10, 19-31. (URL: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ded/issue/29191/312545>)
- Bartev, M. (2017). Ortaokul Öğrencilerinin İnsani Değerler Açısından Durumlarının İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Bayhan, V. (1997). Üniversite Gençliğinde Anomi ve Yabancılaşma. İstanbul: T.C. Kültür Bakanlığı Yayıncılık.
- Büyükyıldırım, İ. (2013). Siber Mağdur Olmanın İnsanı Değerler ve Sosyodemografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Cevizci, A. (2002). Etiğe Giriş. İstanbul: Engin Yayınevi.
- Coşkun, Y. ve Yıldırım A. (2009). “Üniversite Öğrencilerinin Değer Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1: 311-28. (URL:http://http://efdergi.yyu.edu.tr/uploads/y_coskun-1542119397.pdf)
- Çağlar, A. (2005). Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi. Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar. İstanbul: Morpa Yayınevi.
- Demir, S.B. ve Koç, K. (2009). “Evrensel Değerlere İlişkin Bir Tutum Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirliği”. I. Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu. Uşak, 23- 30 Mayıs.
- Devrani, T.K. (2010). “Kişisel Değerlerin Kuramsal Yapısı ve Pazarlamadaki Uygulamalar” . Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt.5. Sayı. 1, 49-70. (URL: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/oguiibf/issue/56496/785649>)
- Dilmaç, B. (1999). İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği İle Eğitimin Sınanması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dilmaç, B. (2002). İnsanca Değerler Eğitimi, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Dilmaç, B. (2007). Bir Grup Fen Lisesi Öğrencisine Verilen İnsani Değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeği İle Sınanması. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Doğan D. (2007). Türkiye'de Sporun Gelişimi ve Değişen Kullanım Gereksinimlerini Karşılıyıcı Yönde Modern Stadyum Yapılarının Temel Planlama Özellikleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne.
- Düzgün, Ş. (2007). “İnsan Onuru ve Toplumsal Yaşam için Etik”. Kader Kelam Araştırmaları Dergisi. Cilt. 5. Sayı. 1. (URL:https://dergipark.org.tr/tr/pub/kader/issue/19170/203704#article_cite)
- Ekin, A. (2019). Öğretmenlerin Değerler Eğitimi Öz Yeterlilik Algılarının İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Siirt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siirt.
- Ekşi, H. (2003). “Temel İnsani Değerlerin Kazandırılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları”. Değerler Eğitimi Dergisi. Cilt. 1. Sayı. 1, 79-96. (URL: <https://dergipark.org.tr/en/pub/ded/issue/29200/312609>)
- Erdem, A.R. (2006). “Türkiye’nin Önemli Sorunlarından Biri: Yetiştirdiği İnsan Tipi Üniversite ve Toplum”. Online Ulusal Dergi. Cilt.6. Sayı. 4. (URL:https://www.researchgate.net/profile/Ali-Erdem/2/publication/325846962_Turkiye'nin_onemli_sorunlarindan_biri_Yetistirdigi_insan_tipi/Tuerkiyenin-onemli-sorunlarindan-biri-Yetistirdigi-insan-tipi.pdf)
- Erdem, S. (2000). “Olimpizm, Olimpik Hareket ve Fair Play”. V. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi. Hacettepe Üniversitesi, Antalya, 13-16 Kasım.
- Erdemli, A. (1992). “Fair Play ve Olimpizm”. II. Ulusal Spor Bilimleri Kongresi. Hacettepe Üniversitesi. Ankara, 20-22 Kasım.
- Erdemli, A. (2008). Spor Yapan İnsan. İstanbul: E Yayınları.
- Ergün, S. (2013). Ergenlere Verilen Değerler Eğitiminin Öz Düzenleme Stratejileri Üzerindeki Etkisinin Sınanması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Eriş, T. (2020). Ortaöğretime Devam Etmekte Olan Öğrencilerin Sporda Fair Play ve Ahlaktan Uzaklaşma Davranışlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erses, T. ve Müezzini, E. (2018). “İnsani Değerler Psiko-Eğitim Programının Ergenlerde İnternet Kullanımına Etkisi”. Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi. Cilt. 4. Sayı. 7, 313-326. (URL:<https://dergipark.org.tr/en/pub/ijhe/issue/36883/346987>)

- Ertuğrul, S. (2013). Gazali'ye Göre Nesiller Arası Adaletin Unsurları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Fromm, E. (1993). Erdem ve Mutluluk. Ahlak Psikolojisi Üzerine Bir İnceleme. Çeviri: A. Yörükan. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Gökçe, A. (1991). Spor Ahlakı ve Spor Felsefesine Yeni Yaklaşımlar (Sporda Erdemlik: Fair play). İstanbul: Meva Yayıncılık.
- Halstead, M. J. (1996). Values in Education and Education in Value. London: The Falmer Press.
- Hunt, B.S. (1981). Effects of Values Activities on Content Retention and Attitudes of Students in Junior High Social Studies Classes. Unpublished PhD Thesis. Arizona State University. USA.
- Işıkgöz, M.E., Esentaş, M. ve Işıkgöz, M. (2018). “Ortaokul Öğrencilerinin Beden Eğitimi ve Spor Dersine Yönelik Değer Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi: Batman İl Örneği”. Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Araştırmaları Dergisi. Cilt. 4. Sayı. 4, 661-676. (Doi: 10.24289/ijsser.464221)
- Izgar, G. (2013). İlköğretim Okulu 8. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Değerler Eğitimi Programının Demokratik Tutum ve Davranışlarına Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- İnam, A. (2004) “Türkiye’de Anlam Sağlığı Açısından Değerlerimiz”. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu. İstanbul. 26-28 Kasım.
- İnan Kılıç, A. (2020). “Lise Öğrencilerinin Manevi, İnsani Değerler Eğilimi”. Cumhuriyet İlahiyat Dergisi. Cilt.24. Sayı. 2, 807-831. (Doi: 10.18505/cuid.765415)
- Kaban, G. (2019). Ergenlerde Siber Zorbalığın İnsani Değerler Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Kantar, Ş. (2014). İlköğretim 4 ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde 100 Temel Eser Yoluyla Değerler Eğitimi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Karapınar, Y. (2007). Spor Liselerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Okula Giriş Nedenleri ve Mesleki Beklentilerinin Araştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Karasar, N. (2013). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayınları.

- Karasüleymanoğlu, A. (1995). Yeni Boyutlarıyla Spor. Ankara: Ozan Dağıtım.
- Keating, J.W. (2007). “Sportsmanship as a Moral Category”. Etics and Sport. Ed. 2. 141-151.
- Keleş, M. ve Yoncalık, O. (2019). “Beden Eğitimi ve Spor Dersi ve İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinde Değerler Eğitimi”. Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. Cilt. 13. Sayı. 3, 230-237. (URL: <https://dergipark.org.tr/en/pub/bsd/issue/50922/664493>)
- Kenan, S. (2009). “Modern Eğitimde Kaybolan Nokta; Değerler Eğitimi Kuram ve Uygulama”. Eğitim Bilimleri Dergisi. Cilt. 9. Sayı. 1, 259-295. (URL: https://www.academia.edu/5335011/Modern_E%C4%9Fitimde_Kaybolan_Nokta_De%C4%9Ferler_E%C4%9Fitimi)
- Keten, M. (1974). Türkiye’de Spor. Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Kılıçgil, E. ve Partal, M. (2003). “Süper Ligde Oynayan Bir Futbol Takımı Taraftarlarının Şiddete Neden Olan Tahrik Olma Unsurları Üzerine Bir Araştırma”. Gazi Beden Eğitimi Spor Bilimleri Dergisi. Cilt. 8. Sayı. 2, 43-52. (URL: <https://dergipark.org.tr/en/pub/gbesbd/issue/27976/304920>)
- Kılınç, İ. ve Gündüz, Ş. (2017). “Lise Öğrencilerinin Siber Duyarlılık, İnternet Bağımlılığı ve İnsani Değerlerinin İncelenmesi”. Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. Cilt. 7. Sayı. 2, 261-283. (Doi: 10.24315/trkefd.304497)
- Kızılcıkelik, S. Erjem, Y. (1992). Açıklamalı Sosyolojik Terimler Sözlüğü. Konya: Günay Ofset.
- Kızmaz, M. (2004). Bireysel ve Takım Sporunu Yapan Sporcuların Kişilik Özelliklerinin Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Koca, A. İ. (2009). Üniversite Öğrencilerinin Değerleri ve Bireysel Özellikleri İle Kariyer Tercihleri Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Koç, Y. (2013). “Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Davranışı Ölçeği (BEDSÖ)”. Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. Cilt. 15. Sayı. 1, 96-114. (URL: <https://hdl.handle.net/20.500.12432/1741>)
- Konter, E. (2006). Sporda Karşılaşma Psikolojisi. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Köylü, M. (2004). “Küresel Bağlamda Değerler Eğitimine Duyulan İhtiyaç”. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, İstanbul, 26-28 Kasım.
- Kuçuradi, İ. (1994). Uludağ Konuşmaları (Özgürlük Ahlak Kültür Kavramları). Ankara: Türk Felsefe.

- Kuzucu, C. (2018). İlkokul 4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi İle Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Temel İnsani Değerler Açısından Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ömer Halis Demir Üniversitesi, Temel Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Kymlicka, W. (2004). Çağdaş Siyaset Felsefesine Giriş. İstanbul: İstanbul
- Lamberta, G.C. (2004). Values Education Intervention Through Therapeutic Recreation for Adolescents in A Psychiatric Setting. Published PhD Thesis, Valden University, U.S.A.
- MEB. (2015). Değerler Eğitimi Yönergesi. http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/34/39/749197/dosyalar/2015_02/09093609_degerleregiti.pdf. Erişim Tarihi: 14.07.2021
- MEB. (2017). Tematik Spor Liseleri Açılıyor. <https://www.meb.gov.tr/tematik-spor-liseleri-aciliyor/haber/13819/tr>. Erişim Tarihi: 06 Eylül 2021.
- MEB. (2018). Spor Liseleri. http://ogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_09/19185304_Spor_Liseleri.pdf. Erişim Tarihi: 06 Eylül 2021.
- Metli, G. ve Şirin, T. (2019). Ortaokul Öğrencilerinin Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet ve İnsani Değerleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Meydan, H. (2014). “Okulda Değerler Eğitiminin Yeri ve Değerler Eğitimi Yaklaşımları Üzerine Bir Değerlendirme”. Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. Cilt. 1. Sayı. 1, 93-108. (URL:<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/40229>)
- Milli Eğitim Temel Kanunu. (1973). Türk Milli Eğitim Sisteminin Genel Yapısı. Milli Eğitim Bakanlığı. 2 (1).
- Nas, H. (2019). Lise Öğrencilerinde Sportmenlik, Öz-Yeterlik ve Psikolojik Sağlamlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Binalı Yıldırım Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzincan.
- Nixon, E.J. (1969). An Introduction to Physical Education. England: Philadelphia, W.B. Saunders.
- OGM (2013) Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=18812&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> Erişim Tarihi:08.08.2021
- Oktay, A.S. (2004). “İslam Düşüncesinde Ahlaki Değerler ve Bunların Global Ahlak Etkileri” Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu. İstanbul, 26-28 Kasım.

- Özbey, S. Güzel, P. (2009). “Uzun Dönemli Olimpik Eğitim Programlarının İncelenmesi”. Spor Bilimleri Dergisi. Cilt. 20. Sayı. 4, 117–131. (URL: <https://dergipark.org.tr/en/pub/sbd/issue/16391/171413>)
- Özcan, G. Yıldırım, S. (2011). “Lisanslı Olarak Takım Spor ve Bireysel Spor Yapan İle Spor Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması”. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Cilt. 11. Sayı. 2, 111-135. (Doi: 10.11616/AbantSbe.266)
- Özçelik, D.A. (1989). Eğitim Programları ve Öğretim(Genel Öğretim Yöntemi). Ankara: ÖSYM Eğitim Yayınları.
- Özkan R, ve Soylu A. (2014). “Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Benimsedikleri Temel İnsani Değerler (Niğde İl Örneği)”. Uluslararası Türk ve Türk Dili, Edebiyatı ve Tarihi Dergisi. Cilt. 9. Sayı. 2, 1253-1265. (Doi:10.7827/TurkishStudies.6418)
- Pehlivan, Z. (2004). “Fair-Play Kavramının Geliştirilmesinde Okul Sporunun Yeri ve Önemi”. Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. Cilt. 2. Sayı. 2, 49-53. (Doi: 10.1501/Sporm_0000000028)
- Peker, A. ve İskender, M. (2015). “İnsani Değerler Yönelimli Psiko-Eğitim Programının Siber Zorbalık Üzerine Etkisi”. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Cilt. 19. Sayı. 1, 11-22. (URL:<https://dergipark.org.tr/en/pub/ataunisobil/issue/2838/38742>)
- Philipp, T. (2017). Bewegungsentwicklung Und -Förderung Im Kindesalter Im Speziellen İn Kinderbildungs-Und-Betreuungseinrichtungen. (www.elternbildung.at/expert-inn-enstimmen/bewegungsentwicklung-und-foerderung-imkindesalter) Erişim Tarihi: 15.06.2021
- Powney, J., Cullen, M.A., Schlapp, U., Glissov, P., Johnstone, M. and Munn, P. (1995). Understanding Values Education in the Primary School. University of Glasgow: The Scottish Council for Research in Education.
- Rodger, A. (1992). Position Paper: Towards a Position on Moral Education in Schools. Dundee: Northern College.
- Sağın, A.E. ve Karabulut, Ö. (2019). “Beden Eğitimi ve Spor Dersine Yönelik Ortaokul Öğrencilerinin Değer Düzeylerinin İncelenmesi (Bağcılar İlçesi Örneği)”. Uluslararası Dağcılık ve Tırmanış Dergisi. Cilt. 2. Sayı. 2, 27-34. (URL: <http://dergi.tdf.gov.tr/en/download/article-file/893013>)
- Schwartz, S.H., Bilsky, W. and Towards A. (1987). “Psychological Structure of Human Values”. Journal of Personality and Social Psychology. Issue.53, 550-562. (Doi: 10.1037/0022-3514.53.3.550)

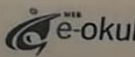
- Şahan, H. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Sosyalleşme Sürecinde Spor Aktivitelerinin Rolü. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Araştırma Yöntemleri Bilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Şener, H. (2013). “Hayriyye-i Nabi’de Aktarılan Değerler”. Turkish Studies. Cilt. 8. Sayı. 1, 2051- 2524. (Doi: 10.7827/TurkishStudies.4054)
- Şentürk, F. (2003). Tarihsel Gelişim İçinde Olimpiyat Tesislerinin İncelenmesi ve Türkiye Örneği İle Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tabachnick B. and Fidell L. (2013). Using Multivariate Statistics. 6th ed. Boston: Pearson. p.65-93
- Taşkıran, Y. (2009). Spor Kültürü. Kocaeli: Büyük Şehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Tavşancıl, E. (2002). Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Tezcan, M. (1996). “Küreselleşmenin Eğitimsel Boyutu”. Türkiye II. Eğitim Felsefesi Kongresi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Van, 23-26 Ekim.
- Tiryaki, Ş. (2006). Spor Psikolojisi: Kavramlar, Kuramlar ve Uygulama. Ankara: Eylül Yayıncılık.
- Türk Dil Kurumu (TDK). “Değerler eğitimi”. www.tdk.gov.tr. Erişim Tarihi: 13 Nisan 2020.
- Uygun, S. (2013). “Değerler Eğitimi Program Tasarılarının Değerlendirilmesi (Antalya Örneği)”. Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi. Cilt. 3. Sayı. 2, 263-277. (Doi: 10.13114/MJH/201322483)
- Ülken, H.Z. (2001). Bilgi ve Değer İstanbul: Ülken Yayıncılık. Üniversitesi Yayınları.
- Varol Ç. (2013). Sosyal bilgiler derslerindeki değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin öğretmen görüşleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Wright, I. (1993). “Civic Education is Values Education”. The Social Studies. Vol. 84. Issue. 4, 149-152. (Doi: 10.1080/00377996.1993.9958362)
- Yaman E. (2012). Değerler Eğitimi (2. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınevi.
- Yaman, E. (2012). Değerler Eğitimi “Eğitimde Yeni Ufuklar. Ankara: Akçağ Yayınları.

- Yapıcı, A. ve Zengin, S.Z. (2003). “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Değer Tercih Sıralamaları Üzerine Psikolojik Bir Araştırma”. Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi. Değerler Eğitimi Dergisi. Cilt. 1. Sayı. 4, 173-206. (URL: <https://dergipark.org.tr/en/pub/ded/issue/29196/312587>)
- Yazıcı, S. (2007). “Değerler Eğitimi’ne Genel Bakış” Çoluk Çocuk Dergisi. Cilt. 6. Sayı 11. 129-146. (URL: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/156875>)
- Yetim, A. (2000). “Sporun Sosyal Görünümü”. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. Cilt. 1. Sayı, 5. (URL:<https://dergipark.org.tr/en/pub/gbesbd/issue/27963/298406>)
- Yetim, A. (2005). Sosyoloji ve Spor. Ankara: Morpa Yayinlari.
- Yetim, A. (2006). Sosyoloji ve Spor. İstanbul: Morpa Yayinlari.
- Yıldıran, İ. (2005). “Fair Play Eğitiminde Beden Eğitiminin Rolü”. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. Cilt. 10. Sayı. 1, 3-16. (URL: <https://dergipark.org.tr/en/pub/gbesbd/issue/27983/304948>)
- Yıldız, M. (2019). Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Ebeveynlerin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarının Belirlenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yiğit, M.F. ve Kesmeçi, A.M. (2015). “Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitiminde Masal Kullanımı”. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi. Cilt. 5. Sayı. 3, 1320-1338. (Doi: 10.7884/teke.505)
- Yiğit, R. ve Dilmaç, B. (2015). “Ortaöğretimde Öğrencilerinin Sahip Oldukları İnsani Değerler İle Akademik Erteleme Davranışlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Sayı. 31, 159-178. (URL: <https://dergipark.org.tr/en/pub/dpusbe/issue/4773/65708>)
- Zarrillo, J. J. (2017). Sosyal Bilgiler Öğretimi İlkeler ve Uygulamalar. Çev. B. Tay, ve S.B. Demir. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Zimmer, R. (1998). Handbuch der Bewegungserziehung (8. Aufl). Freiburg: Herder.

EKLER

EK1: Batman Spor Lisesi Okul Mevcudu

T.C. BATMAN VALİLİĞİ Merkez / Batman Spor Lisesi Müdürlüğü Sınıf - Şube Öğrenci Sayıları			
Kesin Kayıt İşlemi Yapılmamış Öğrenci Sayıları: 9. Sınıf Aday Kayıt Sayısı: 0 Anasınıfı Aday Kayıt Sayısı: 0			
Sınıf/Şube (Alan)	Erkek	Kız	Sınıf Toplamı
SL - 9. Sınıf / A Şubesi (SPOR ALANI)	19	13	32
SL - 9. Sınıf / B Şubesi (SPOR ALANI)	19	12	31
SINIF GENELİNDE TOPLAM:	38	25	63
SL - 10. Sınıf / A Şubesi (SPOR ALANI)	13	17	30
SL - 10. Sınıf / B Şubesi (SPOR ALANI)	13	17	30
SINIF GENELİNDE TOPLAM:	26	34	60
SL - 11. Sınıf / A Şubesi (SPOR ALANI)	20	11	31
SL - 11. Sınıf / B Şubesi (SPOR ALANI)	19	8	27
SINIF GENELİNDE TOPLAM:	39	19	58
SL - 12. Sınıf / A Şubesi (SPOR ALANI)	19	5	24
SL - 12. Sınıf / B Şubesi (SPOR ALANI)	18	10	28
SINIF GENELİNDE TOPLAM:	37	15	52
TOPLAMLAR :	140	93	233

19.04.2021 14:51:28

EK2: Kişisel Bilgi Formu ve İnsani Değerler Ölçeği

Değerli Katılımcılar;

“*Spor Lisesi Öğrencilerinin Çeşitli Demografik Değişkenlerine Göre İnsani Değer Düzeylerinin İncelenmesi*”ni amaçlayan bu çalışmada siz spor lisesi öğrencilerinin görüşlerine ihtiyaç duyulmuştur. Ankete vereceğiniz cevaplar araştırmanın başarılı olabilmesi açısından çok önemlidir. Verilecek cevaplar gizli tutulacak ve anket dolduran kişi hakkındaki bilgiler hiçbir şekilde açıklanmayacaktır.

Değerli vaktinizi ayırdığınız ve sağladığınız katkı için çok teşekkür ederim.

Tayfun İŞLEN

A. Demografik Bilgiler

1. Cinsiyetiniz: Kız () Erkek ()
- 2 Yaşınız: 14-15 yaş () 16-17 yaş () 18 ve üzeri ()
- 3 Sınıfınız: 9. Sınıf () 10. Sınıf () 11. Sınıf () 12. Sınıf ()
4. Spor Branşınız: Bireysel Sporlar () Takım Sporları ()
5. Millilik Durumu: Evet () Hayır ()
6. Disiplin Cezası var mı? Evet () Hayır ()
7. Anne Baba Eğitim Durumu: İlkokul () Ortaöğretim(lise) () Lisans ()
Lisansüstü ()
9. Aile Gelir Durumu: 1000- 1500 () 1501- 2000 () 2001-2500 ()
2501-3000 () 3001 ve üzeri ()

B. İNSANİ DEĞERLER ÖLÇEĞİ Her Zaman 5'i Sık Sık 4'ü Ara sıra 3'ü Nadiren 2'yi Hiçbir Zaman 1'i daire içine alınız. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.	Hiçbir Zaman	Nadiren	Ara sıra	Sık sık	Her zaman
1. Yaptıklarımın sorumluluğunu alırım.	1	2	3	4	5
2. Dostlarımla aramda güçlü bağlar vardır.	1	2	3	4	5
3. Yeryüzündeki bütün insanlarla barışık yaşamayı tercih ederim.	1	2	3	4	5
4. İnsanlarla ilişkilerimde saygılıyım.	1	2	3	4	5
5. Sonuçları ne olursa olsun doğruları söylemekten kaçınmam.	1	2	3	4	5
6. Çevremdeki insanların "ufak tefek" hatalarını görmezden gelirim.	1	2	3	4	5
7. Okulda verilen görevleri zorunlu kalmadıkça almam.	1	2	3	4	5
8. Dostluğa çok önem veririm.	1	2	3	4	5
9. Sorunlarımı şiddetle değil güzel yollarla çözerim.	1	2	3	4	5
10. Dünyadaki her insanın eşit olduğuna inanıyorum.	1	2	3	4	5
11. Dostlarımla işim düştüğü zaman görüşürüm.	1	2	3	4	5
12. Arkadaşlarımla dertlerini dinlemekten kaçınmam.	1	2	3	4	5
13. Üstesinden geleceğime inandığım sorumluluklardan kaçınmam.	1	2	3	4	5
14. Kötü anlarımda arkadaşlarımla yanımda olmasını isterim.	1	2	3	4	5
15. İsteklerimi gerçekleştirirken toplumdaki insanları göz önünde bulundurmam.	1	2	3	4	5
16. Başkalarına saygılı olma açısından çevreme örnek olmaya çalışırım.	1	2	3	4	5
17. İnsanlara yardım ederken karşılık beklemem.	1	2	3	4	5
18. Hatalı davranan arkadaşşıma karşı anlayışlı davranmam.	1	2	3	4	5
19. Yapacağıma inandığım görevleri üstlenip zamanında yerine getirmeye çalışırım.	1	2	3	4	5
20. Dostlarımla her zaman yanımda görmek isterim.	1	2	3	4	5
21. Şiddet içerikli programları izlemem.	1	2	3	4	5
22. Herkesin görüşünü kabul edebilirim.	1	2	3	4	5
23. Hak ederek kazandığım para beni mutlu eder.	1	2	3	4	5
24. İnsanlardan uzak durmanın gerekliliğine inanırım.	1	2	3	4	5
25. Okulda verilen görevleri gönüllü olarak alırım.	1	2	3	4	5
26. Karşılaştığım zorlukların üstesinden arkadaşlarımla sayesinde gelirim.	1	2	3	4	5
27. Tartışmaları konuşarak çözmeye çalışırım.	1	2	3	4	5
28. Arkadaşlarımla yalan söylememeleri konusunda sürekli uyarırım.	1	2	3	4	5
29. Sonucun kötü olacağını bilsem doğruları söylemem.	1	2	3	4	5
30. İnsanların dış görünüşlerine (asla) değer vermem.	1	2	3	4	5
31. Arkadaşlarımla sorumluluklarını yerine getirmeleri konusunda sürekli uyarırım.	1	2	3	4	5
32. Arkadaşlarımla için yapamayacağım hiçbir şey yoktur.	1	2	3	4	5
33. Dünyada meydana gelen savaşlar beni huzursuz eder.	1	2	3	4	5
34. Çevremdeki insanlara, başkalarına saygı göstermenin önemli olduğunu söylerim.	1	2	3	4	5
35. Arkadaşlarımla ilişkilerimin bozulması pahasına bile dürüst davranmaya çalışırım.	1	2	3	4	5
36. Bana karşı yapılan her yanlış affederim.	1	2	3	4	5
37. Okulda ve okul dışında sorumluluk alanıma giren işlerden kaçmam.	1	2	3	4	5
38. Dostlarımla için elimden gelen her şeyi yaparım.	1	2	3	4	5
39. İnsanlarla olan problemlerimi konuşarak halledebileceğime inanırım.	1	2	3	4	5
40. Hayatımda her zaman başkalarına saygıyı ön planda tutarım.	1	2	3	4	5
41. Her şeyi her yerde söylemek doğru değildir.	1	2	3	4	5
42. Arkadaşlarımla yapmış olduğu hataları hoş karşılamam.	1	2	3	4	5

EK3: Etik Kurul Kararı

T.C. MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ		
 ÜNİVERSİTESİ	ÜNİVERSİTE BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU KARARI	Dok. No: MAU-FRM-01-KARARLAR/02
		İlk Düz. Tar.: 02/01/2020
		Rev. No/Tar.: 00/...
		Sayfa: 1/1

OTURUM YILI	OTURUM SAYISI	OTURUM TARİHİ	OTURUM SAATİ
2021	3	31.03.2021	14:00

Üniversitemiz Etik Kurulu, Rektör Yardımcımız Prof. Dr. Mehmet Cemal OĞUZ Başkanlığında toplanarak aşağıdaki kararı almıştır.

GÜNDEM 17:

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Tayfun İŞLEN'in Anabilim Dalı Başkanlığından gelen 25.03.2021 tarihli yazı ile ***"Spor Lisesi Öğrencilerinin Çeşitli Demografik Değişkenlere Göre insani Değer Düzeylerinin İncelenmesi (Batman İli Örneği)"*** başlıklı çalışmasının etik açıdan değerlendirilmesi,

KARAR 17 :

Kurulumuzca yapılan değerlendirme sonucu; Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Tayfun İŞLEN'in Anabilim Dalı Başkanlığından gelen 25.03.2021 tarihli yazı ile ***"Spor Lisesi Öğrencilerinin Çeşitli Demografik Değişkenlere Göre insani Değer Düzeylerinin İncelenmesi (Batman İli Örneği)"*** başlıklı çalışmasının etik açıdan değerlendirilerek uygun olduğu görüş ve kanaatine oy birliği ile karar verilmiştir.

İsmail YILDIRIM

Hazırlayan	Kontrol Eden	Onaylayan
------------	--------------	-----------

EK4: Ölçek Kullanım İzni

↩ Re: ölçek kullanım izni

25 Temmuz 2021 19:00

BÜLENT DİLMAÇ

Ayrıntılar

Kullanabilirsiniz, iyi çalışmalar.

— Orijinal Mesaj —

Kimden: "tayfun islen" <tayfun_spor@outlook.com>

Kime: "bulentdilmac" <bulentdilmac@konya.edu.tr>

Gönderilenler: [25 Temmuz Pazar 2021 17:24:17](#)

Konu: ölçek kullanım izni

Merhaba sayın hocam. Yapacağım yüksek lisans tezimde izniniz olursa geliştirmiş olduğunuz "İnsani Değerler Ölçeği"ni kullanmak istiyorum. Dönüş yaparsanız çok sevinirim.

Windows 10 için

Posta<<https://go.microsoft.com/fwlink/?LinkId=550986>> ile gönderildi